

5599

1921

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక.

రెండు నెలల కొకసారి ప్రకటింపబడును.

(Journal of the Telugu Academy.)

సంపుటము ౧౦ { దుర్బతినామసంవత్సరము, ఆశ్వయుజకార్తికమాసములు. } సంది ౪.

ప్రధానవ్యాసములు.

1. కర్ణాటరాజ్యవృత్తాంతము (ఉత్తరభాగము.)
2. విస్సటయిన్ యొక్క పాశేతుత్వవాదము — విస్సా అప్పారావు.
3. కాళతీయులు త్త. త్రియులా, త్త. త్రియేతరలా? —
కవిరాజు శ్రీవత్సనాయకేంకటగిరిరాజు.
4. తప్పవదేశ్యస్వరూపము — మల్లాది సూర్యనారాయణకావ్యి.
5. నెల్లూరు బత్రికాప్రచారము — వంగోలు కేంకటరంగయ్య.

కర్ణాటరాజ్యవృత్తాంతము

(ఉత్తర భాగము.)

అవతారిక.

[ఈవృత్తాంతము గలకాకతపుంధము పరివర్తనకథాంతా గానము చున్నది. దీని సంఖ్య ౩౯౦౭. మనవల్లిగ్రామములో దొరకినది. ఇందు, తాళికోటయుద్ధము, తరువాతివృత్తాంతము కొంత వర్ణింపబడినది. కథ పూర్తి కాలేదు. కొన్నివిషయములు యథార్థములుగా నున్నవి. కొన్ని పుక్కిటిపురాణములుగూడఁ గలవు. పూర్వాపరసంబంధము చక్కఁగఁ బాటించబడలేదు. భాష గలక్షణమైనది కాదు. ఇన్నివోషములున్నను విషయము దేశచరిత్రపరిశోధకుల కుపకరించును నూహతో గ్రంథ మున్నదియున్నట్లే ప్రకటించినారు.]

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్రాజాధిరాజతేజోనిధి రాజకందవః రాజకంఠీరవ అమరాయర గండాంక రాజమనోభయంకర । శశివంశకులపావనా । ధామా । ఆత్రేయగోత్ర, ఆపస్తంభసూత్ర రమణచరణకమలనికేతన పూర్వసింహాసనోద్ధారణ శ్రీరాజవర మేశ్వర । యేకపవిత్రోదయ । శ్రీమద్రాజాధిరాజవరమేశ్వర శ్రీవీరప్రతాప శ్రీవీరవెంకట । పిన్ననుకాకల్ల రాజ్యంలోగాను గుండాండమనేపట్నంబనేది లక్షరాజ్యంతాణావేసుకొని సబాంధవగ్ధాతినమేతముగా రాజ్యభారంచేస్తువుండ గాను తొరకంటినరసరాజువారియంటి తిమ్మమ్మగానిక వివాహంచేసుకొని యీ యంస్తుయందు కుమారుడు శ్రీరంగరాజు నంద్యాలతాణావేసుకొనివుండి । అంబళాదేవి । చెల్లాదేవి । ఆనంద్యాల నిజరాజ్యధానిగా రాజ్యపరిపాలన చేస్తువుండి । వారికుమారుడు రామరాజు అనేఆయనా । కందనూలు తాణా వేసుకొని ప్రభుత్వంచేస్తూవుండెను । మూడోఆయన నారసింహారాయలువారు కుతువశాయివారిమీదను । గజపతివారిమీదను మోహరంచాయగాను । యీ బుక్కరాజున్ను । నాల్గువేల మునిగిన్నాడురాదిరికమున్నూ । రెండువేలాయెనూరు క్రస్తువెలమలూన్ను । అల్లుండ్లు 4 కుమూల్లు మున్నూటితోను నారసింహారాయలవారితోను డిల్లీ ఆప్రాంత్యమునకు గమనంచేసిరి । కుతువశాపాచ్చాయి వారి మొనవిరిగినంత భార నోగజపతివారి పౌజవానికి సహాయమువచ్చి యెది

రించి యుద్ధంచేసేయెడల రాయలవారిపాజు విరిగివచ్చి నర్మదాతీరం చేరినంతలో
 బుక్కరాజువారు స్వజనంపాజుతోకూడా యెదిరించినలిచి కుతుబ్ శావారిని
 సహగాను గర్వభంగముచేసి పలాయనముచేసినందున రాయలవారికి శ్రేయస్సు
 వచ్చెనుక నారసింహరాయలవారు మెచ్చి వీరికి లక్షరాజ్యముకాక | ఆరవీడు |
 మునునూను | అనేడిస్థలాలు రెండులక్షలరాజ్యము జహగీరు ఇచ్చి మీరు
 వంశముఖునుందువస్తేను మీకు మర్యాదలు మాకుమాళ్లు అచ్యుతరాయలు |
 ప్రభువేదరాయలు | వారితో సమముగా కూర్చునేటట్లునిర్ణయించి | మాఫాజుకు
 ప్రభమజండా నడచేటట్లు నిర్ణయించి అంపించిన నెనుక | ఈరెండుసర్కార్లు
 చేసుకొని ముందీలుహోజీలకన్నా మేలుగా వెల్లోటి యాచమనాయనిగారు |
 పెన్నుసాని తిమ్మానాయనిగారు | యీనాల్గు మన్నిరికాలుకన్నా అండెంహిరె
 బసప్పనాయకపజీరుకన్నా అతిశయముగాను | నడిపిస్తూవున్నాడు | యేతఁ
 నిమిత్తముగాను | స్వజనబంధు నల్లరిపెద్దల పిలువనంపించి యేకాంతంచేసి
 వారితోను | రా॥ బుక్కరాజుగారు పలకరించిన వివరం | నారసింహరాయల
 వారు బహుమానపురస్కరంగాను | మాకు మర్యాదలుచేసినారు గనుక మీ
 నల్లరి దయావిశేషంచాతను ఫేషక్కుపొందినారం | కాగా మీరుమాకు వధు
 పెద్దతనం నడిపించవలసినదని అడిగినందున ఆబుక్కరాయలవారితోను నల్లరు
 బంధూలు అనిన వివరము మనవాల్లోను నీవు ఆరవేటి బుక్కరాజపు |
 దశావంతుడవు | మీకు మేము మర్యాద యిస్తున్నారం యావద్దు క్షత్రియజా
 లమున్ను | మొక్కిచాయంగలవిన్నపాలు అని వ్రుత్తరంలో - రాసుకుంటున్నారం |
 మీరు మా పేర వ్రాయించవలసితేను దీవించి పుట్టించినప్రయోజనం | అని
 నీరూపంవ్రాయించవలెను | అని నల్లరుబంధూలు పేషక్కు యిచ్చిరి | ఆపి
 మట మహారాజులగాను రాయలవారి చిత్తం సంపాదించుకుని | సబంధవసపది
 వారయుక్తంగాను రాజ్యంచేస్తూవుండగాను ఈబుక్కరాజుకు పెద్దరామప్పయ్య
 గారు జననమైరి | యీరామరాజుగారు కందనూరులో ప్రసిద్ధిగా రాజ్యంచేస్తూ
 వుండిరి | వీరికి తిమ్మరాజు | శ్రీరంగరాజు | రామరాజు | తిరుమలరాజు | వెంకట
 పతిరాజుగారు | అయిదుగురుకుమాళ్లలోగాను కృష్ణరాయలవారి పట్టం అల్లుడు
 రామప్పయ్యకు లభ్యమాయును | యవరాజ్యపట్టం తిరుమలరాయలకు యి
 చ్చెను | కడప ముగ్గిరిలో కందనూలు వెంకటపతిరాజుకు యిచ్చెను | రాయవే
 లూరిలోను తిమ్మరాజును వుంచెను | గుర్రంకొండ | బెల్లంకొండ | కంభం | కాకర్ల |
 పెనుగొండ | సహగాను కోనేటిరాజుగారికి యిచ్చెను | తాము యేకపత్నిప్ర

తుండై రాజ్యంచేసెను । యింతలోగాను యిరవైవక్కమాను కుతుబ్ శాయిఅనే నిజామును । పాదుశాయి అనేనిజామును రాజు అనే రజపుత్ రాజును మహా రాష్ట్రులసహగాను విముఖంచేసి నర్తదకు అవతల ముప్పైయేడ యోజనముల దూరము రాజ్యంసాధించి అమరంగాబాదు పాచ్చాయి ఖేటీలయి ఢిల్లీపట్న మందు తనుదు రాయముద్రలు నడిపించి నర్తదకవల ముప్పైయేడ యోజనాల దూరం రాజ్యంసాదించినగుర్తు । జయస్తంభంనాటించి । యీలాగున యూభై యారు సంవత్సరములు రాజ్యంచేసి నకనాడు । కపిలావతారయోర్ధ్వే । వ్రుత్తర వాహినిగాను । తుంగభద్రలో గంగప్రవహింపుదువున్నది నేడు భాగీరథీఅనేపర్వ ణిదినంగనుక స్తానానికి । పోవలెననియోదించి నంద్యాలకుమారనారిశింహారాజు అవుకువికల్ రాజు । కందనూలిత్తిర్లరాజు । కుమారశ్రీరంగరాజు । భీరవోలు రమణరాజు । అవరచింతల వెంకటనారాయణరాజు తమసహోదరులలో కోనమ రాజు । తిరుమలరాజు । వెంకటపతిరాజు । మాల్రాజు పెద్దవోబరాజు । పోచిరాజు వెంగమరాజు । గుత్తి వెంకటపతిరాజు । కురుచెటిచిన్నగోపాలరాజు యిందరి తోను రిష్యమూకందగ్గరనదిదాటి హనుమనశలనలోను దిగి అంజనాదేవిపర్వ తందగ్గర అరణ్యానుకు వచ్చి సందనవనానుకుపోయి స్తానసంధ్యానందనాదులు దీర్చి । భూసురులకు గోహిరణ్యభూమి అగ్రహారాదిదానములు యిచ్చి భూసు రాశీర్వాససంపన్నుండై యీయరంజ్యం ఛేదనంచేసి పురప్రతిష్ఠచేయించిపట్టె తే గోవ్యమైవస్థశాలు దుర్గాలుఅపును । చినమెగోట పెద్దమెగోట చెంచలకోట అనేనామధేయములుకొల దుర్గాలు ప్రతిష్ఠగావించి మనకోనమరాజునుపుంచు దామని నిజాయుంచేసి తిర్తలరాయలను పిలువనంపించి మలికీవిభురామును పుభ యత్నులమీయ యిందులనిలచి ఈయరణ్యంఛేదనంచేయించి పట్నంనిర్మింపఁచి బుద్ధి ఆనతియ్యగా అదేప్రకారముగా వీరునిలచి పట్నంగోపురప్రాకారాదులు నిర్మించి మూడువేలయేనుగలను అచ్చటవుంచి కోనమరాజుఉధీసముచేసి కోన మరాజుక్రింద సజిచిన సర్కారుయిస్తువులున్ను యేనుగులకుయిస్తువు కు గ్రామాదులున్ను యిప్పించి యీప్రకారం మర్యాదలుచేసి అచ్చటనియమించిరి యిందులోవకవిశేషం మాపెద్దలుచేసిన సుకృతావిశేషమువల్లను నాయొక్క పూర్వజన్మసంస్కారపూజాఫలము వల్లనో నల్లరుబంధువుల అనుగ్రహమువల్లనో నాకు రాయరాజ్యాభిషేకం పదవి అనుభవమాయను యిది నరపతిసింహాసనం పూర్వం తులవరాజులతోను నడచినమర్యాదలు నడితలు మనము ప్రస్తుతత్రి యులమైయుండి మాతరాలలోనే అప్పటిరామరాయలగారు ఈ అతిశయమైన

నడితి నడిపించినారు గనుక నాతంములకు వ్రుశ్రమములు వ్రాస్తేను మూలపురుషుడైన పెద్దరామపుయ్యగారి పేరు ముందుగా చెప్పండి మా అల్లుండ్రకు జాబులు వ్రాస్తేనో దీపించిపుత్తించిన ప్రయోజనం అని వ్రాయండి మీరు మాయంటిత నానుకు మాబుక్కరాజుగారికి బిరుదుయిచ్చివున్నారు అదే ప్రకారం మాతంములకు మామోమాళ్లకు నడిపించండి మీరు వ్రాస్తే మొక్కిచాయంగల విన్నపాలు అని వ్రాస్తూ వచ్చేది అని నీవ్కర్వచేసి అల్లుండ్రకు కుమార్లకు కొన్నిగడిస్థళాలున్న దుర్గస్థళాలున్న యిచ్చి తాము రాజ్యభారంచేస్తావుండెను రామపుయ్యగారికి నిస్సంతతి అయినందున తంముడు తిరుమలరాయలుగారికి పట్నంగట్టిరి । వీరికి రఘునాథరాజు । శ్రీరంగరాజు । వెంకటపతిరాజు రామరాజుగారు నల్లరుకుమాళ్లు గలిగియుండిరి యిదివరకు రామపురాయలవారికి అరువైసంవత్సరములు ఆయను యిదివరకు సకలసామ్రాజ్యసమఖాలు అనుభవమాయను యిఘమీదట వ్రుత్తమక్షత్రియులమైయుండి రోగలచాత గృహములో చావరాదు అని వ్రుత్తమక్షత్రియులకు యుద్ధమందు మరణశ్రేష్ఠమని పూర్వం రాజులు భీష్మాదిరాజుల మరణాలు విచారించి నలుగురుబంధువులను తండ్రులకొమాళ్లకు మన్నిరికాలు రాయలవారి అల్లుండ్రను వజీర్లు దళవాయిసర్కార్ల పిలపించి యోచనచేసినందున వారు మనవిచేసుకొన్నవివరం మనవంశమందు వెయిన్నిమున్నుట యెనబైయింటికి రాజ్యభారంచేసి చనిసరాజులుయందు యేరాజు మీవలె ప్రసిద్ధికిరాలేదు ఈనాటికి మీరు సామ్రాట్లు రుద్రాంశసంభవులు గనుక సరవతిసింహాసనం లభ్యమాయను కొనకు మీతోనే యీమహాదైశ్వర్యం సరికావలెనని అభిలాషవున్నట్టు అయితే మీచనుకు సరివచ్చినట్టాయనా దేవరవారు సత్యసంధులు అభిజ్ఞులు తమచిత్తానుకు తెలియనది యేమివున్నది అని మీరు తెలచినకార్యం యుక్తంకాదు అని మనవిచేసుకున్నందున మీరు అందరు నాకు శత్రువులు యిందుకు మీరు అడ్డిచేయ పనిలేదు అని చెప్పనందున వారు పూరికెవుండిరి । అపుడు మలికివిభురాం అనేవాడు గోలకొండ కిలేదారుడు । రాయలవారిపై జాలరుపట్టేవాడు । ఆబాల్యానునుంచి చాకినవాడు । గంధర్వసంభవుడు । పాటయందు అసాధారణప్రజ్ఞగలవాడు । వాణ్ణి పిలిపించి వోరీ నీళ్లు బాల్యాననుంచి సాకి పెంచినాను మాచిత్తానుసారం నడుచుకోరా అని బుద్ధిశలవుయివ్వగా వాడు అనినవివరం దేవరవారి ఆజ్ఞలోగా గోలకొండరాజ్యము విచారిస్తూ మీపైజాడ్లు శిరసావహించి వున్నాను నాశరీరం తమ ఆధీనము మీరు హేమిహుకుం ఫర్తాయిస్తు

న్నారో ఆశలపుటో హాజరుగా వున్నాను అయితే ఇప్పుడు మాశరీరం యుద్ధమందు విడవనలెనని వున్నారం ఏతన్నిమిత్యం తురకలుకు రోషంపుట్టెట్టు డిల్లీలో. మా పేరట ధ్వజస్థంభం వేసి మక్కాలో పందినికోసి మొగలాయి లక్కరు తీసుకరంమని అంపగాను మలికివిభురాం ఢిల్లీకిపోయి ధ్వజస్థంభం వేయించి మక్కాలో ఈ ప్రకారం అగత్యం చేస్తూన్నాను నాకు మాయేలిన రామరాయలవారి హుకుం అయినది మీకులభిమానం వున్నట్లు అయితే నన్ను మీరు పట్టుకొని రామరాయలవారిమీదను కత్తికట్టి దండు నడిపించండని దూరుశాయగా నాలుగులక్షల గుర్రము యేడులక్షల కాల్యలము కూర్చుకొని బాచ్చాయి పోజువచ్చి రక్తస్తంభడి దగ్గరనుదిగి రామరాయలవారికి చాలునునుష్కల పేరట పుత్తరములు అంపించగా రామరాయలవారు ఆపుత్తరములు నఖాగ్రమందు బెట్టక పాదుశాహిని వుదాశీనంచేసి వైజుల్లతోను వేయింతునని అంపించే నరకు పాదుశాహికి కోపంబుట్టి రామరాయలవారి తల నా ఝాండాకు కట్టించును లేదా నాతల వారిజెండాకు కట్టించువలసినదని శపథంచేసి పాచ్చాయి వారు తమఫౌజకు హుకుంచేసి దేశం లుతాయింఛమని శెలవిచ్చినందున వారి ఫౌజు దేశం నిపాతంచేయగా యావత్తులంఛువులు పచ్చి నునకువారికి వివాదం వద్దనగాను యిదిసరకు పెద్దలు యేహద్దన నడిపించిరో అదే ప్రకారం నడిపించుక వచ్చేది యుక్తముగావున్నదని యేలినవారికి మనివిచాయగా ఆవార్తలు అంగీకారం చాయకపోయినందున యిఘనత్తడిగా మననిచేస్తే స్వామిద్రోహంవచ్చిఘటిస్తున్నదని పూరికవుండిరి విజయనగరంలో రాజాధిరాజేశ్రీ రామరాయలవారు ఢిల్లీ పాచ్చాయివారిమీద దండు వెడలేటప్పుడు పట్నంలోను రణభేరివేయించి యుద్ధము నిష్కర్షణ చేయించి తలికపోయేటప్పుడు త్త అన్నగారు కోనేటిరాయల వారిని పిలిపించి మేము రణమునకుపోవుచున్నారం మీరుయిక్కడ వుండవద్దు రాయవేలూరికి తలికపోయి పూర్వశింహ్లాసనం వుద్దరించుక శ్రేయోవంతుడవై మూర్ధాభిషిక్తుడవై పుత్తరోత్తర అభిప్రధిగాను వధిబల్లమని శెలవుయిచ్చి ఆపిమ్మట బంధువులను రాచరికాన్ని కమ్మవెలమవానిని రాతులను మరాటీలను పాతరికాలను సమస్తమైనపాళేగాండ్లను పిలువనంపించి మీరు యిండ్లమీదను పెండ్లాముబిడ్డలమీదను ఆస్తకివున్నవారైతిరా మీమీసంబళాలు మీయిస్తువలు మీగ్రామాదులు మీ అమరాలు నడిపించమని మాకోనమరాజుగారితో శెలవుయిస్తున్నారం అదే ప్రకారం మీరున్ను కోనమరాజువారితో కూడా రాయవేలూరికిపోమ్మనగా వారు అనినపుత్తరం (స్వామికార్యహతంప్రాణం అంత్యం

శృష్టోపమాధనః) అనేన్యాయం పున్నది మేము విడివిపోవుట వీరగర్హమా మీ రక్షం పశించోట మాశిరస్సులు పడవలసినదని విషయపూర్వకముగా మనవిచేసుకొనిరి - గనుక - కనకభేరినగారా కూచచేయించి - రాయలువారు ఆరునుజలీలు తలకా రక్షస్తంగడి అనేపట్నం యెమునానదీతీరానపున్నది ఆడకుచేరి తాము ఆవలిగడ్డకువత్తుమా మీరు యీవలిగడ్డకువస్తున్నారా అని అగుచరపాచ్చాయి వారికి చాలుమనుష్యులకు జాబులు వ్రాయిస్తేను తురకులు చాలుమనుష్యుల పేరిట మీరే పదిదాటి రమ్మని పుస్తరములు వ్రాసుకొనిరి.

కాగా వీరు పదిదాటి రెండునుజలీలు సాగిపోయి సాల్ సామానుచేరే పర్యంతం మొఖాంచేసి అచ్చట తిరుమలరాయలవారి పార్వం కొందరకు సరదాల్లు ధళవాములు మన్నెరికాలు నాయకవాడిలు యాభైయేడువెలు నల్లబై యెనిమిదివేలు వెలమవారు పదివేలబల్యాలవారు యెలుగోలు యిరువైయెనిమిది వేలు పెంమసానిరామలింగమనాయునివారి స్వజనం బంధువర్గమువారిశముజు యాభైఅయిదువేలు యీటిలు బల్యాలు తుపాకిపాంజు యిరవైవేలు రావిల్లి బుచ్చినాయునివారు పదివేలబల్యాలవారు పదివేలతుపాకి జగదేవిరామప్ప య్యనాయుడు పదిహేనువేలశివ్వ యెనిమిదివేలతుపాకి తురకలు । యాకూబుసా హేబుఅనే జమేదారుడు యాభైవేలగుర్రం మహారాష్ట్రలు బొబ్బోబిరాజువారి గుర్రంపాజు యాభైవేలు అభుసీలుయిరువైవేలు గాడిలు తోపులు ఫిరంగీలుసహా యిరవైవేలగుర్రం కాసాకురికంయిరవైవేడువేలు కైశితం యిరువైవేలు నగిరికు మారికంయాభై వేలు అల్లుడుకొమ్మార్లు త్వరగంటినరిశింహరాజు ఆయనతమ్ములు భోజరాఘనరాజు గొబ్బూరుఅచ్చుతరాజు ఆయన కొమారుడు దానసరాజు । తరమెల సంబెటజనపాలరాజు కుడిచేతి విజయనారాయణరాజు కుమారిపట్టాభి రాజు సంద్యాలపెనుగొండతిర్నాతరాజు భీరోలురాఘనరాజు వోకుగోపాలరాజు ఆపెద్దతిమ్మరాజు గుత్తివిఠలరాజు వీరుస్వజనం వీరిపాజును ధళవాయిలింగోబా నునిపాజుకూర్చి యుద్ధానకు పంపించిరి రాయలవారి హుకంకాగానే యేకార్ణ సంగా సముద్రముపొంగినట్లు రెండుపాజులు యుద్ధముచేశేవరకు సముద్రముతాకి నట్లు యుద్ధముచేశిరి రాయలవారిపాజు అంత యేకమొకముగా పోనందున యె దటి విస్తారం గుర్రంపాజు అయినందున వీరు తుగుడిలుచేసి పంపించినందున బలంచాలక బహుమంది నిపాతంచేశి అగిలోపడిన మిడుతలువలెను హతమైరి రెండోసారి నగారాకూచిచేయించి కొంతపాజును యుద్ధానకుపంపించినంతలోను బంగము ఆయను యీలాగున యిరువైరెండు ఆవర్తల సరదార్లనుకూర్చి పాజును

జమాయింపుచేసి పంపించేవరకు । యుద్ధముచేసి యెదటవారిని బహుచుండ్ని హతముచేసి తాము హతమైపోయిరి । యిర్వనైమూడుసారి శ్రీమద్రాజాధి రాజ రాజపరమేశ్వర శ్రీవీరప్రతాపులైన రామరాయునివారు తక్కినబంధువులున్న రాతులు యాబైవేలు మరాటీలు లక్ష కన్యరికం పల్లభైవేలు యలమరికం ముప్పైవేలు రాచిరకం తొంభైవేలు కానాకుమారికం డెబ్బైవేలు ఆవులు యాబైవేలు యేనుగులు యిరువైవేలు అందులో ప్రసిద్ధమైన యేనుగులు కొంపలరాయుడు అనేది యేనుగగజరాజు అనేయేనుగ శేషాచలం అనేయేనుగ చతుర్దంతి అనేయేనుగ కానాయేనుగులు నాలుగింటికి నిండు చిరాలున్న కొన్నకత్తులున్న అంబారిముస్తీపుతోను గుర్రాలలోను పంచ కల్యాణి అష్టచంగళి పగలుచుక్క జమలక్ష్మి అనేవి కానాగుర్రాలునాల్గు జీరాభక్తులు తొడిగించి తెచ్చి మొందరనిలిపినవేళను రాయలవారు యద్ధానకు ప్రయాణంశిద్ధంచేసి రణజర్జరికం అనే భేరివేయించినందున అపశబ్దం రణవత్తు రణవత్తు అనే అపశబ్దం పలికినందున స్వకీయులు పరికీయులు విని సాలదోలాయమానులై రాయలవారికి విన్నపంచేసిరి మనసౌజను యేకోను యేకముఖంచేసి యద్ధానకు సెలవుయిచ్చుకపోయిరి తుగడిలుచేసి యిర్వనైమూడుమాన్లు సెలవుయిస్తురిగనుక మనసౌజు చానాహతమాయను (యిప్పుడు కానాగా యద్ధానకు సన్నుఘులు అయ్యి రణభేరివేయగ అపశబ్దంధ్వనియిచ్చెను కాగా దేవరవారు యిచ్చటనిలువండి మాకు సెలవుయివ్వండి । యీసారికి తురకల పౌజను హతంచేస్తున్నాము అని మనవిచేస్తేయ రాయలవారు శరీరం యుద్ధమందు విడువవలయునని అభిలాషచేత వీరి మనవికి హతంచేసిరి అందు వీరు మనం శావకమాత్రంవారము సావనికార్యహతంప్రాణం అనేన్యాయముచేతను పూరికెప్పుండిరి అందుమీద రాజాధిరాజేశ్రీ రాయలవారు శాబోణమా చేసుక తెచ్చిన జయలక్ష్మి అనే గుర్రాన్ని చూసి కంఠం అప్పించినందున అపశకునంగాను కన్నుల నీళ్లుబింధువులురాగాజూచి జితేన అచ్యుతేలక్ష్మి మృతే నాలసురాంగణం । ఓణవిధ్వంశినిధికాయే కాల్గింతమరణేరితే అనేశ్లోకం చప్పగానే సన్నుఖమై ఖరఘట్టణచేసి వుచ్చాహవడి యద్ధాన్ను సన్నతమాయను రణోత్పాతన మనేచతుర్దంతి అనేయేనుగను జీరాభక్తులు అంబారి బత్తి సాముదాలు ముస్తీపుచేసి తీసుక డేరాముందుగా సముఖాన్ను తెచ్చినిలిపి మనివిచేయగా అంబారియొక్కి యద్ధాన్ను పోయి బహుయుద్ధంచేసి పవుజు హతాహతులైనపిమ్మట యెదట తురకలపవుజును నిహతంజేసి రా॥ రామరా

యులువారు శరీరంవిషవలయును అని అభిలాషచేతను రణమందు శరీరంవిడిశిరి
 ఆమీదట పాచ్చాయివారు తమపముజకు తాకిడుచేయించిరికదా । విజయన
 గరంపట్నం చెరిసవొడ్డు అని హద్దుయేషణిశి రామరాయలువారి కొమార్లు
 యచ్చును అయినా వున్నారా అని విచారించినందున తిరుమలరాయునివారి
 కొమార్లు బంధువులు యావత్తుజనం విజయనగరపట్నంవిడిశి రాయవేల్లూరికి
 పోయిరి అని చెప్పినందున యిచ్చట ఆనేగొందిలోవుంన్న రామరాయలవారి
 అన్న కోనేటిరాజ్కు ఆనేగొందియేటికి ఆసల పంచ్చగ్రామాదులు యీవల
 పంచ్చగ్రామాదులు పుభయం రెండులక్షలవరహాలరాజ్యం యిచ్చి పాచ్చాయి
 వారు రాయవేల్లూరికిపోయి చిన్న వెంకటపతిరాయలవారికి పట్టాభిషేకంచే
 యించి తీసుకొన్నరాజ్యం తిరుగాయిచ్చి రాయవేల్లూరు నిజధానిగాచేసి పా
 చ్చాయి తమదేశానికి పునర్గమనంచేసెను యీప్రకారం రాయవేల్లూరిలోను
 రామరాజ్యంచేస్తువుండగాను సరసరాయలుకు గొబ్బూరుపోచిరాజువారి
 కొమార్తెను అడిగినందున (వారు మంచిది అని నిష్కషణపరశివుండగాను
 ఆబంధువులైనా చిన్న పెద్దలుతోను యీసరసరాయలువారు అనినది నేను
 గొబ్బూరుపోచిరాజుకొమార్తెను వల్లనూ । వారు స్వామిద్రోహులు అని
 వారిని నిండ్రించి తొరగంటి కొమారనరిశింహరాజు కొమార్తెను వివాహం
 చేసుకొంటువుంన్నాను అని వుండగా యీమాటలు గొబ్బూరుపోచిరాజు విని
 మామీద రాయలవారు అపశబ్దంచేసినారా అని వక్కనాటిసిశీసమయమందు
 అంతఃపురం ప్రవేశంఅయి గాయలవారిసంతతికి వుంన్న మొగచిన్నవార్ని ।
 ఆరాయలవార్ని నురణమొసరించేవరకు ఆకలాపంలోను పోచరాజువారి బోన
 కత్తై సుభద్ర అనేపేరిటిది గంగమాంబకు అద్దెంగా పోచరాజువారు రాయల
 వారికి యిచ్చివుండిరి యీబోనగత్తై మహాబుద్ధిశాలిగన్కు ఆసమయమందు
 తిమ్మరాజు కొమారుడుఅయిన శిశువు మూడేండ్లచిన్నవాడు రామపుయ్య అనే
 పేరుగలిగినవారిని యీబోనగత్తై తనమైలచీరనుదాచి సంక్కుపెట్టుక వాకిలి
 చాకిదాల్లు అడిగితే మైలనస్త్రం చాకివేయపోతువుంన్నాను అనిచెప్పి రామ
 పుయను కూడతెచ్చి సాకలతిమ్మనగాడు అనేవానికి రహస్యముగా యీవర్తమా
 నం చెప్పినందున వాడు బుద్ధిమంతుడుగన్కు యీరాజును వెలుగోటియాచమ
 నాయనిగారి స్త్రాణుకు చారపంచమనగా అదేప్రకారం తగినవార్లుచాత ఆశిశు
 వునుయిచ్చి కాపాడుకుంటు దినదినమజిలిగాను వెంకటగిరిచేరి యీవర్తమాణం
 యాచమనాయనిగారితోచెప్పి యీరామరాయలువార్ని హాస్యజెప్పి సాకల

వాడు తమస్తలాన్ని పోయిన వారివద్ద శిశువు దినదినప్రవర్ధమానముగా వుంచు
 వుండిను యిక్కడ మొగవాండ్లును నగల్లో యవ్వర్షి లేకుండా వధించిరి ఆ
 స్త్రీలుమాత్రం వుండిరి అందులో వెంగటపతిరాయలువారి పెద్దభార్యకు పట్న
 నుకు అధికారంచేసి మీరు చిన్నవాన్ని దత్తుతెచ్చి యిస్తువున్నాము అని ఆ
 యమ్మకు సమాధానంచేసి తాము రాజ్యంఅంతా ఆక్రమించుకొని గొబ్బారు
 పోచిరాజు వుండెను గూప్రకారం సన్నిండుసమశ్శరములు వేలూరు ఆక్రమించు
 కొని అధికారంచేస్తవుండెను యింతలో చాకిమూట రామరాయలువారికి పద
 హారుసమశ్శరాలువాడు అయి పూర్వస్తలాలు గొబ్బారుపోచిరాజుగారి అధీన
 మైవుంస్తుని గన్ను వార్చి శిక్షించి అప్రమాణతచాయవలయును అని యా
 చమనాయనిగారితో యోచనచాయగా వారు మహాసంతోషముని నాయని
 వారు పముజలహర్షుక మరి ఆప్రచేశములపాళేగాండ్లును పిలుచుక తమకుల
 గురువులైన కంచి తాతాచార్యులవారిసన్నిధికి వచ్చి నాస్త్రింగదండములుసమ
 ర్పించి వారితో ఆగతవర్ధమాణం తెలపగాను వారు మహాసంతోషపడి తాతా
 చార్యులు వాను చన్నట్టుం పులిచేరిసహవుంన్ని పుర్రకులు మాహుక్కార్లుగుం
 డాను కావలసినపదార్థములు తీసుకొని పోజనుకట్టి తర్లివచ్చి రాయవేలూరు
 ముట్టడివేలి హస్తగతంచేసుక గొబ్బారు పోచిరాజును పట్టుకొని అప్రమాణత
 చేసెను ఆమీదట కపటరాజువారికస్యక రంగమాంబ అనేఆమెను వివాహం
 చేసిరి వారికి సంతతిలేకపోయినను ఆరామరాయలు వేలూరులో యింపైమూడు
 యేండ్లు ప్రభుత్వంచేసి వీర్లస్తూడాయను ఆవేలూరుశింహాసనాన్ని ప్రభువులే
 నందున అక్కడవుంన్ని నల్లుగుబంధువులు ఆలోచనచేసి ఆనేగొండికిపోయి
 కోనమరాజుగార్ని కనిపించుకొని మీకు ముగ్గురుకొమ్మల్లు వున్నారగుడా వీరి
 పేర్లు వెంగటపతిరాయలు రాయలయ్య శ్రీరంగరాయలు వీరిలోవక్కరిని
 రాయవేలూరి శింహాసనాన్ని యివ్వమని మనివిచేయగా పెద్దకొమ్మారుడు
 అయినా వెంగటపతిరాయలును యిచ్చెను ఆయన వచ్చి ప్రశస్తంగా ప్రభుత్వం
 చాయక వివాహంచేసుకోక అనర్హిపాల్లై ముప్పయేండ్లు ప్రభుత్వంచేసి మృతు
 డాయను పుత్రుః కోనేటిరాయలును దత్తుఅడిగి తే యివ్వకపోయిన అటుపిమ్మట
 కంపనూరిగోపాలరాజుగార్ని అడిగి తేను శ్రీరంగరాయలును యిచ్చెను వార్ని
 తీసుకువచ్చి వేలూరుశింహాసనాన్ని అధికారంచేసిరి ఆయన బహుజారుడై
 ప్రభుత్వంవిచారణియ్యంతేనందున రాజ్యం అన్యాయంతంజేలి బిడునూరుకు
 పోయినంతలో ఆగ్రామాచికమాజి యెదురుగావచ్చి పిలుచుకపోయి రెండు

లక్షలురాజ్యంయిచ్చెను కొన్నిదినములు అక్కడనేవుండి స్వర్ణస్తుడాయను ఆ యన సమంధం బిడుమారులోవుంన్న బిరుదులు భూషణాలు ఆయుధాలు కొండలరాయుడు అనేయేనుగ రామదాను అనే యేనుగను అనేగొండికి పంపిస్తేను యిక్కడ కోసమరాజుకొమాన్లు రాయలయ్య తీసుకొనిరి రాయలుకు నిస్సంతతి అయినందున శ్రీరంగరాయలుగారికి పట్టాభిషిక్తుడై గగనమహాలు శీతారామునిసదురు చావడి పెద్దనగరు కటించుకొని నల్లరుబంధువులుతోను ఆ స్త్రులమందు వుండిరి శ్రీసావ్యు అనుగ్రహమువల్లను నలభైలక్షలరాజ్యం సంపాదించుకొని వుంన్నంతలో శ్రీరంగరాయలువారికి ముసలిచండ్రాజులయ్య పెద్ద వెంగళ్యయ్య యీవుభయస్రులు యిరవైయేండ్లువారై వుండగా ముసలిచండ్రాజులయ్యకు పట్టాభిషేకంచేసి శ్రీరంగరాయలు స్వర్ణస్తుడాయను యింతలో శాసరావు ఆవాంత్తరంవాతను రాజ్యంవిడిశి కట్టైరముల పోతురాయి ఆప్రాంత్యముల యిరవైనమత్సరాలు కాలక్షేపంచేసి అంతటవుండగా రామప్పయ్యగారు తిమ్మప్పయ్యగారు పోతురాయి అనే గ్రామంలో జననమై యెనిమిదినమత్సరాలు అయినపిండ్లుట రాయలువారి పూజిగలు రాయవేలూరుసమంధంకొడరు - బుక్కరాజులు కమ్మవెలమలు - పాతరికంపేనుగొండ నమ్మభము - ఒంట్లతులు - కనకగిరిపేర్వకడిచినాయుడు - గుజ్జోటిచిన్నజంచనాయకుడు - వీరందరుకూడీ బుక్కసాగరం కానావేనుకొని అక్కడనుంచి చిద్దాలమీదికి ప్రవేశించి వూళ్లో వుండే శహజీవగీతాలుకానార్ని రాత్రిల్లు - పట్టాంసోచ్చి బహుజనాంన్ని ముక్కుచవులుచేసేవరునకు ప్రజలు హల్లుపోయి - శహజీవారితో - మొరలు పెట్టుకొనేవరకు శహజదుగ్గాలసమీపాననాల్లువేలమందిని చాకీలువుంచి మిమ్ము రాయలవారినుండి కనిపించుకుంటే ముఖభంగంచాయమని తాకీదుచేసివుండగా పాతరికాలు వీరణ్ణుఘట్టుచేరి అతిపుష్కరసంచేయగా ప్రతిదినం పాతరికాలు లోను పెన్నుసాని వెంగటపతినాయునికి ఆంజనేయస్వామిదుర్గానవుంన్న దేవుడు స్వప్నమందువొచ్చి దేవుడులేనిగుడి పూజచేస్తువుంన్నారు యిది సుగ్రీవుల బిరుదు(పట్టణ)వున్నది కాగా మీయేలినవారు పోతురాయి అనే గ్రామంలో వున్నారువారిని యిక్కడికి ఆగతంచేసి ముందర స్వామికార్యం చక్కపరిచేటందుకు నాకు శ్రీరాముల అనుగ్రహమైనది అని వెంగటపతినాయునికి ఆంజనేయులు ఆజ్ఞాపించినపిమ్మట | పిన్నపెద్దలు నల్లరునాయకులున్ను స్వర్నగిరివుడిచినాయునితోసహగా ఆంజనేయులుకృపచేసి ప్రసాదించిన అభిప్రాయం వీరందరికి యొక్కుచేసి పెన్నుసాని వెంగటపతినాయుని తమ్ముడు రంగప్పనాయునికి

నక్కలదుడ్డినాగన్నను చెంచురాముడు పూరుగాయలతిమ్మన్న వెలుగోటివోబన్న
 యీలయిదుగురున్న యిరువైయిద్దరు బంట్లోకులున్న ప్రయాణంచేసి నాల్గు
 వేలరూపాయలు ఖరుకలకుయిచ్చి పోతుగాయికి పంచగా వారుపోయి రాజాధి
 రాజ శ్రీ రామపుయ్యతిమ్మపుయ్యగారికి ఆగతవర్తమానంచెప్పి అంపగా రాజ
 రాజేశ్రీ రాయలవారు పిలువనంపగా వీరుపోయి సాష్టాంగదండములుచేసి
 యావద్వర్తమానం మనివిచేసుకొని గాయలవారు త్త ప్రధానిఅయిన గావ
 గిరిఅప్పయ్యను పిలిచి మనస్తత్వమునుంచి సుభవార్తలు తీసుకొని పాతరికాలు
 వచ్చినారు యిందులకు యేమి ఆలోచనఅని రాయలవారు సెలపుయిచ్చిరి ।
 ప్రధాని గావగిరిఅప్పయ్య దేవరా మీశ్రధావమునల్లను సుభవార్త విన్నట్లు
 ఆయను మార్గగమాననకు సుభలగ్నం విచారించి శిర్ధపరచి ప్రయాణంఅయి
 యీస్తశాన శానాదినములు వాసంచేసివున్నారము యావత్ పాశ్చాత్యులకు
 సామెల్ సుబేదార్లకు యెరుకై యున్నది । కాగా మనము రాత్రి ప్రయాణంగా
 పోవలసినది యీరాత్రి వెన్నవోబలం నుడుశింహస్వామివారి దరిశిసంచేసుకొని
 అందుంచి ఆమిదాలరాకట్లవగ్గిర మజలిచేసి ఆమొర్నాడు చంద్రావలోకం
 కాగానే తల్లివచ్చి రామసాగరంచేరి అచ్చటనుంచి బుక్కసాగరానకువచ్చి
 కోటలోవున్న సిలేదార్లకు చెప్పిఅంపగా ఆశాలామిముదారినాయకుడు మొదలైన
 బంట్లోకులును స్తోమంచేసుకొని యెదురుగావచ్చి పూర్ణోకి పిలుకపోయిరి । వీరిని
 ఆస్తశానవుండుమని రాయలవారి సెలపుతీసుక పాతరికంవారు పోయి వీరన్న
 గట్టులోవుండే పాతరికం చిన్నవుడిచినాయుడు గుడెకోటజటంగినాయకుడు
 వీరున్న రాజరాజేశ్రీ రాయలవారికి సాష్టాంగదండములుచేసి విసయవిధేయులై
 మనివిచేసిరి । మీరు మనపట్నం స్వాగతసంఅయ్యెవరకు కనకగిరికి విజయం
 చాయవలెనని మనివిచేసి పిలుచుకపోయి కనకగిరిలోను యేలినవారిని నిలిపి
 తాము పాతరికాలువచ్చి మేగోటదుర్గముచేరి అక్కడ అంపరుకూడి యోచన
 చేసి రాయలవారికి విన్నపంచేసిరి । యేలినవారికి సాంమ్రాజ్యపదవి చేయకూడి
 సింహాసనరూపులైనప్పుడు మాకు కొన్ని బిరుదులు దయచాయవలసినదని మనివి
 చేస్తేను రాజాధిరాజేశ్రీ వేలినవారు సెలపుయిచ్చిరి మీరు స్వామికార్య
 ధురంధరులువున్నారు । యావత్తుకీర్తిప్రతాపక్యాతి నావాంకితంమాది సకల

సుఖానుభవం మీదేవున్నది అని ముందరకార్యం ప్రేరేపణచాయవలసినది । ఆలస్యసమృతంవిషం । అనేన్యాయంపున్నదిగనుక అలస్యంచాయవద్దండని నిరూపించుచేసిరిగనుక స్వామికార్యానకు సెలవుయిచ్చినందున మహాప్రసాద మని ధురంధరత్వం పువయోగించగా సాజీవారికి యీపాతరికాలు అధికబాధలు చేస్తూవున్నారని మనివిచేయగా వారు కొత్తపాజును జమచేసుక పట్నం బల్కాయిించక వుండినంతలోను వెన్నుసానివెంకటపతినాయుడు వుడిచినాయుడు యీపుభయత్యలు మనకు ఆంజనేయుల ఆగ్ననుసారం యీదినం జయప్రదం పున్నది । మనమీమట్టుకె సాయంకాలసర్యంతము నిలిచి రాత్రికాగానే కస్తూ చేశి లగ్గులుయెక్కి చిరచ్ఛేదనాలుశాయవలసని ఆలోచనచాయగానూ॥

—o—o—o—

(గయచేసి, దీనిశేష మెవ్వరైనఁ బఠపిన ముందుఁ బ్రకటింతుము.)

ఐన్‌స్టీన్ యొక్క సాపేక్షత్వవాదము.

EINSTEIN'S THEORY OF RELATIVITY.

(ఏలూరు పరిషత్తుభలోఁ జదువఁబడినది.)

ఐన్‌స్టీన్ అనునాతఁ డైరోపాఖండవాసి, గొప్ప భౌతికశాస్త్రవేత్త. భౌతికవిషయములను సులభముగా సమన్వయించుకొనుట కాధారభూత మగు నొకసూత్రమును గల్పించినాఁడు. ఈసూత్రముచే సాధించరాని భౌతికవిషయములే కానరా కున్నటు లున్నవి. ఇదివఱలో గేర్బాటుచేయఁబడిన భౌతిక శాస్త్రసూత్రములకు లోపఁబడినవిషయములు దీనివలన సమన్వయము లగుచున్నవి. ఈతనివాదమును గుఱించి చేతనైనకొలది మనవిచేసికొనుచున్నాను.

ఐన్‌స్టీన్ మహాశయుఁడు జున్నీదేశమునఁ బుట్టెను. బాల్యముననే స్వీట్జరులాండునకుఁ బోయెను. అక్కడనే పెరిగి పెద్దవాఁ డాయెను. జ్యూరిచిలోను ప్రేగులోను భౌతికశాస్త్రోపాధ్యాయుఁడుగాఁ బనిచేసెను. ఐరోపామహాసంగ్రామము కొద్దిదినములలో జరుగఁజోవు ననఁగా బెర్లినువిద్యత్పరిషత్తుచే మహాపాధ్యాయునిగాఁబిలువఁబడి పనిచేయుచు కైజరుప్రభువువేరట ప్లాపింపఁబడిన భౌతికశాస్త్ర నూతనవిషయవిమర్శనాలయమునకు (The institute of Physical Research) అధికారి (Director) గాఁ గూడ నియమింపఁబడెను. ఈయన కిప్పుడు నలువదిమూడవయేఁడు. పదునెనిమిదవయేటనే యీవాదమును గుఱించి యాలోచన లారంభించి యరువదియేడవయేట, అనఁగా ౧౯౦౫-వ సంవత్సరమున వాదమును గొంత వెల్లడిచేసెను. ఘోరసంగ్రామము వలదు పల దని కైజరుప్రభువునకు హితమును బోధించిన శాస్త్రజ్ఞులలో నీతఁ డొకప్రముఖుఁడు, యుద్ధకాలమున కైజరుప్రభు వీతని సనాదరముగ జూచెను గాని యాతఁడు తనవాదమును బలపఱచుకొనుచుఁ గాలమును గడిపెను. యుద్ధానంతరమున నీమహనీయుని ప్రఖ్యాతి యారంభ మాయెను కాని “పెరటిచెట్టు మందునకు రా” దన్నటు లీతఁడు జర్మనీయం శంతగా యింగ్లాండు మొదలగు నితర దేశములమును ఘనగౌరవముం గాంచెను. ఈత

డింగ్లాండునకుఁ గొలఁదిచూసములక్రిందటనే పిలువబడెను. మహాసభలయందు పన్యాసముల నిచ్చెను. ఆంగ్లేయు లీతనియెడల సమితోత్సాహమును జూపిరి.

“ఇంతటిగణితశాస్త్రజ్ఞుఁడు నింతటివక్త యింతటిశాంతపురుషుఁడు నీకాలముందు నుజ్జీయొకఁడు లేఁడు. సర్వసాధారణముగ నేకాలమునను గానరాఁడు.” అనుచు నొకసభలో సభ్యులుగా నున్నలాన్డుహాల్లేనుగారు ఘంటాఘటముగాఁ జెప్పెను. ఐస్సటయిన్ గణితశాస్త్రవేత్తయే గాక గానవిద్యావిశారదుఁడు గూడ నట. ఫిజీలును జగన్తోహసముగా వాయించుచు నానందమును బొందుచుండునట. ఇట్టిమహాపండితుఁడు మన దేశమును గ్రొక్కునట్టి భాగ్యము మనలకు భగవంతుఁడు ప్రసాదించుఁగాక!

ప్రపంచస్వభావ మెట్టిది? దానికిఁ గాఁగ మేమి? యను జజ్ఞాన యనాది సందియఁ గలదు. ఈజజ్ఞాన రానురాను బలపడి విపులమై యనేకమార్గములను బట్టినది. ఒక్కొక్కదారినిఁ బట్టి యొక్కొక్కశాస్త్ర మేర్పడినది. తక్కినశాస్త్రములతో మన కిప్పు డేమియును బని లేదు. ప్రకృతము ననుసరించెదము. ప్రపంచము ప్రవృత్తయ మనియును (ప్రవృత్తి = matter) ప్రేరణము (force) నలన ప్రవృత్తిమనకుఁ జలనము (motion) కలుగుచుండు సనియు, నీచలనసహిత మగుపదార్థము శక్తివంత మగుచుండు సనియును, (శక్తి = energy) మొదలగు విషయము లీపదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రచుండు (physics) జెప్పబడియుండును. ఈ శాస్త్రమునకు మూలశాఖ చలనవిద్య; (గతివిద్య) (dynamics). ఈవిద్యను వృద్ధిచేసినవారిలో ముఖ్యుఁడు న్యూటన్ అనునాతఁడు. ఈతనిసిద్ధాంతములే నేటికి నేయాజ్ఞాపములును లేక వాడుకలో నున్నవి. ఈవిద్యాశాఖయందు మూలాధారసూత్రములు మూడు గలవు. (Newton's Three Laws of Motion). ఈసూత్రములకు మనశ్చరహారిము లన్నింటికి నాధారములు దేశకాలములు (Space & Time), ఇవి యసనుభూతములు (a priori conceptions). ఇట్టివియని నిర్వచనముచేయుటకుఁ గాని మార్పుజెందించుటకుఁ గాని శక్యము గాదు. హద్దులేని యనంత మగుదేశము దీర్ఘశ్యప్రపంచ మంతయు నిమిడియున్న దని భావించుచున్నాము. ఆగుటకుఁ గాని ఆపుటకుఁ గాని వీలులేక నిరపేక్షముగాను స్వతంత్రముగాను గాలము పోవుచున్న దని భావించుచున్నాము. దేశకాలముల కన్యోన్యసంబంధ మేమియును లేదని మనము వ్యవహరించుకొనుచున్నాము. ఇట్టిమూలాధారము లగువిషయములను మినోవిస్తై ఐస్సటయినులు కుంకటివ్రేళ్లలోనికిఁ బెట్టి పాటవేయుచున్నారు. దీనినిబట్టి

స్థాపితమయ్యెక్క మూడుమూలాధారసూత్రములకును గొలఁదిపాటినవరణ యవసర మనియు మొదలగు నభిప్రాయములను ఐస్టటయిన్ తనవాదసూప మున స్పష్టపరచిచేసియున్నాడు. ఇట్టివరణ లెన్నఁడును జేయ నవసర ముండ దని దృఢనిశ్చయములై శాస్త్రజ్ఞులుండుటచేత నీవాదమునకు మిక్కిలి ప్రచారము కలిగినది. ఐస్టటయిన్ యొక్క సిద్ధాంతమునకుఁ గలపేతుబీజములను సంస్ర హముగ వ్రాయుచున్నాను.

౧. గ్రహములు మున్నగుగోళము లన్నియును సావకాశ మగునాకాశ మందు (empty space) నియతముగఁ దిరుగుచున్న దని స్థాపితమయ్యెక్క మతము. పదునెనిమిదవశతాబ్దాంతమువఱకు నెడఁగి సిద్ధాంతముగ గ్రహింపఁ బడినది.

౨. సంవాష్టిది యగుశతాబ్దారంభమందు విద్యుచ్ఛక్తి (electricity) చుంబకశక్తి (magnetism) తేజశ్శక్తి (light) సంబంధముచేసిన విషయముల గుఱించి పరిశోధనలు ప్రబలెను. ఈమూఁటికిని మూలస్వరూప మొక్కటియే యని ప్రేలినది. ఈశక్తులు తరంగరూపమున వ్యాపించుచుండనలయు దని నిశ్చయింపఁబడినది. అట్టివ్యాపకమున కాధార మేది? దేనిమూలమున నీతరంగ ములకు వ్యాప్తి గలుగుచున్నది? ఈసందేహానియై ట్రికోట కప్పటిశాస్త్రజ్ఞులు ఈథరు (Ether) అనునాధారమును గల్పించుకొనిరి. పైని జెప్పినమూఁడుశక్తు లకు సంబంధించిన సూత్రసవిషయములను సమన్వయించుకొనుటకుఁ గా నీ యీథరునకు స్వవ్యాపకత్వము నచలత్వమును స్థితిస్థాపకత్వమును (elasticity) మొదలగుగుణము లుండితీరవలయు ననియును బాహ్యకాశము (space) దీ యీథ రిమిడియున్న దనియును నిశ్చయించుకొని వ్యవహరించుచు వచ్చిరి.

౩. ఈయంతరాకాశ మగు నీథరులో సూర్యునిచుట్టి త్రిసకష్ట్రయందు భూమిసెకన్లునకు ౧౮౪ మైళ్లవంతునఁ దిరుగుచున్న దని గణితమునలన నేర్పడు చున్నది గదా, దీనిని బ్రయోగమువలన నేల కనిపెట్టరాదు, ప్రయత్నము చేసెద మని కొందఱు శాస్త్రజ్ఞులు పూనుకొనిరి. వారిలో మైకెల్సన్, మాస్టే, మిల్లర్ అనువారు ముఖ్యులు. వీ రమెరికాఖండమువారు. ౧౮౮౭-వ సంవత్సరము నుండి ౧౯౦౫-వ సంవత్సరము వఱకును బ్రయోగములను మార్చిమార్చి వీరు చేయుచువచ్చిరి. కాని, యీథరులో భూమి కేవిధమైన చలనముఁగూడ లేనటు లీప్రయోగములవలన స్పష్టపడుచువచ్చినది. ఏమీ యివింత? భూమి తిరుగుటలేదా? లేక భూమితోఁగూడ నీథరు తిరుగుచున్నదా? ఈథరు అచ

అమై స్థిరముగ నుండనలయునని కదా యూహించితిమి. అట్లు కాదా యేమి? లేక యీ కథ అనునదియే లేదా యేమి? అట్టిచోఁ బైదుదాహరించిన విద్యుద్దాదిశక్తులకు సంబంధించిన నూతనాంశములకు సమన్వయ మెట్లు? ఈమొదలగుసందేహము లత్యంతము బాధింపఁజొచ్చినవి.

ర. లారెన్ ట్ జ్ (Lorentz) ఫిట్జెరాల్డు (Fitz Gerald) అను శాస్త్రజ్ఞు లీసందేహములకు సమాధానమును గల్పించిరి. ఎట్లనఁ:- “భూమితిరుగుచునే యున్నది. గణితములు తప్పుగావు ప్రయోగములను జరుపువా రుపయోగించు దేశకాలముల కొలతలయందుఁ గొంతమార్పు చేయవలసియున్నది దానికిఁ దగిన కారణములు గలవు. ఈ కారణములు తెలియక కొలతలను మార్పుచేసి కొనవలె నని యెఱుఁగక యుండుటచేతఁ బ్రయోగములవలన భూమియొక్క గతిని గనిపెట్టవచ్చు నని యూహించిరి గాని యట్టిమార్పులు చేసినచో భూచలనము ప్రయోగముల వలనఁ గనిపెట్టుట కసకాశము లేదు.”

(Lorentz Fitz Gerald contraction.)

ఈనిషయమును గుఱించి యొకయుదాహరణము విపులముగా నీక్రింద ప్రాముఖ్యమును. ఇందు రెండుంశములు జూలములు. అవి నిర్వివాదములు. శాస్త్రసత్యములు. అవి యే వనఁగాఁ:-

౧. చలనము సాపేక్షము (All motion is relative.) రెండు రైలుబండ్లుకలఁచోఁ గలసివ వనుకొందము. మన మొకబండిలో నున్నపుడు మనబండి కదలినచో లేక రైలుదారి కదలినచో తెలియని యనన్త తటస్థించును. రెండవప్రక్క నున్న నేలనుగాని రైలుపైనున్నగాని చూడకున్నచో నేబండి కదలినదియుఁ దెలిసికొనఁజాలము. రెండవబండిలోని వారివిషయము నిట్టిదే. మన మొక పడవలోఁ గూర్చుండి పోవునపు డానడవ లోపలిభాగమును జూచుచుఁ బడవ నడచుచున్నది లేనిది కనిపెట్టలేముగదా. పడవకు నితరమగుదాని నపేక్షించినఁగాని చలనము గోచరింపదు.

౨. సెకన్లుకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్లవంతున తేజస్సు వ్యాపించుచున్నది. ఇది ప్రయోగములవలన గ్రహింపఁబడిన సారాంశము. వెలుఁగునకుఁ గారణ మగువస్తువునకుఁ గాని వెలుఁగును గ్రహించు మనకుఁగాని యెట్టిచలనము గలిగియున్నను సెకన్లుకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్లవంతుననే తేజస్సు వ్యాపించుచుండును గాని మార్పుఁజెంద దని ప్రయోగములమూలమున స్థాపింపఁబడినది.

ఉదాహరణము.

ఒక స్త్రీ మనుచుండి తూర్పుగా నొకటియును, బడమరగా నొకటియును, రైలుబండ్లు పోవుచున్న వనుకొండము. క్షయనువాడు మొదటిబండిలోను, గ్లయనువాడు రెండవదానిలోను బోవుచున్నా రని భావితము. వారియొద్దఁ గొలబడ్డలు, గడియారములు నున్నవందము. పైనుదాహరించిన ౧, ౨ అంశములనుబట్టి గణితము వేసినచో, క్లయనువారిరువురు నీక్రిందియభిప్రాయముల నన్వేష్యముచు బొందుచుండు రని, తెలిసికొనవచ్చును.

1. వారిబండిలోని వస్తువుల తూర్పుపడమరల కొలతలు వీరికిని, వీరివి వారికిని, బొట్టిగాఁ గనబడును. ఉత్తరదక్షిణములకొలతలయందు భేదము గోచరింపదు, మధ్యదిక్కులయందగు గొంచెపాటిభేద ముండును.

2. ఒకరిగడియారముకంటె రెండవవారిగడియారము నెక్కుదిగాఁబోవుచున్నటులు పరస్పరమును దోచును.

3. ఏకకాలమున జరుగుచున్నటు లొకరికిగోచరించు దృశ్యములు భిన్నకాలములయందు జరుగుచున్నటులు రెండవవారికి గోచరించును.

4. వీరున్నబండ్లగతి హెచ్చినచోలది నీభేదము హెచ్చుచుండును. ఈగతి సెకన్డునకు 161000 మైళ్లవఱకు దూర్పుపడమరలకు వ్యాపించిన గజము బడ్డ, యరగజమువలె నొండొరులకుఁగనబడును. దానినే దక్షిణోత్తరములకుఁ ద్రిప్పినచో గజమువలెనే తోచును. ఒకరు గడియాయని తలచుకాలము రెండవవారి కరగడియవలె దోచును.

ఒండొరులగతి 161000 మైళ్లనుండి క్రమముగ సెకన్డునకు 186000 మైళ్లకు హెచ్చినచో దూర్పుపడమరలకొలతలు క్రమముగా ప్రాస్యమై, శూన్యమైనటు లొండొరులకుఁ దోచును. అనగా క్లయనువాడు ఘనపరిమాణముగల దానిగా నెంచువస్తువునందుఁ, దూర్పుపడమరలపరిమాణము శూన్యమైనటులు క్లయనుగనబడుటచేత, క్లయనునాతఁ జానవస్తువునే రెండుపరిమాణములు గలచదర మని భావించుకొనును. ఒకవస్തുవే క్లయకు, ఘనముగను, క్లయకు, చదరముగను గనిపించును. ఎవరియింద్రియముకెట్లు గోచరించునో యది వారికినిజ మనియే నమ్మకము గాన, పైరెండభిప్రాయములును నిజమే. కాదనుటకుఁ గారణము లేదు. ఈనిజ మనునది వానివారి యనన్త నపేక్షించుచున్నది. ఎవరిది వారికి నిజము. ఒకరిది రెండవవారి కబద్ధము. వ్యవహారమందు మనకొండొరులకు లభించు చలనముయొక్కగుతులు మిక్కిలి స్వల్పములై యున్నవి.

కాన పైనుదాహరించిన యభిప్రాయభేదములు విశ్కీలి స్వల్పాంతరములుగ నున్నవి. అందుచేత సాధారణముగఁ గనిపెట్టుటకు వీలులేదు. అందుచేత వ్యవహారమునందు భేదము లేకుండఁ జూపుచుండుటకు వీలై యున్నది. వ్యవహారమున కెట్టిభంగమును గలిగింపని స్వోభేదములతో మన కేమి పని యని యందురా? అట్లు గాదు. కొద్దియో గొప్పయో భేద మున్నదా? ఉండు నని చెప్పు శాస్త్రము నిజమా? అనువిషయము ముఖ్యము గాని వ్యవహారమందలి బాధలతో మన కిచటఁ బనిలేదు.

౫. పైయుదాహరణమున వ్యక్త మగువిషయము లన్నియును జలన విద్యకు సంబంధించిన విషయములు. ఇవి చలనవిద్యయందు మాత్రము నిజమై తక్కినభౌతికశాస్త్ర భాగములయం దేల క్రిందఁబ్ర. పదార్థవిజ్ఞాన శాస్త్రమునకు సంబంధించిన సర్వవిషయములకును, సర్వసూత్రములకును వైనిప్రాయఁబడిన 1, 2 అంశము లేల యాధారములు గావు. అని ఐస్టటయిన్ తర్కించుకొని, సాపేక్షత్వవాదము నొకదానిని గల్పించుకొని, యావాదమునకు నీజముగ నొకమూలసూత్రమును 1905-న సంవత్సరమునఁ బ్రపంచమునకు వెల్లడిచేసెను. అది యెట్లునఁ:-

RESTRICTED PRINCIPLE OF RELATIVITY.

All natural phenomena are in different to absolute translation ; it is impossible by any conceivable experiment to detect *uniform motion* through ether.

సాపేక్షతావిశేషసూత్రములు.

దృశ్యములు చలనము సపేక్షింపవు (అనఁగాఁ గనఁబడుదానికిఁ గాని కనిపించు దానికిఁ గాని యెట్టిచలనము గలిగినను గనిపించుదానిలో, (దృశ్యములో) నెట్టిమార్పును గలుగదు. ఏవిధమైనయంత్ర, తంత్రములచేతను, యీధరునందలి సమగతిని గనిపెట్టుట యసాధ్యము.

ఈసూత్రము మూలమున నీక్రిందివిషయములు సిద్ధాంతము లగుచున్నవని ఐస్టటయిన్ ప్రకటించియున్నాడు.

1. దేశ, కాలము లసంతములు గావు, నిరపేక్షములు గావు రెండింటికి నన్యోన్యసంబంధము గలదు. కాలనిర్ణయముఁ జేయనిచే దేశనిర్ణయమును దేశనిర్ణయముఁ జేయనిచే కాలనిర్ణయమును జేయుటకు వీలులేదు, అనఁగాఁ జోటు తెలియవలయు ననినఁ గాలము తెలియవలెను; గాలము తెలియవలయు ననినఁ జోటు తెలియవలెను. దేశకాలముల సమ్మేళనముచేతనే దృశ్యము సంభవించుచున్నది, వానిసమ్మేళనమే దృశ్యము. దేశమునకుఁ బొడుగు, వెడల్పు, ఎత్తు

నను పరిమాణములు మూడు గొప్ప. దేశకాలములకూడిక యగునీదృశ్య మగు ప్రపంచమునకుఁ బొడగు, వెడల్పు, ఎత్తు, కాలము ననుపరిమాణములు నాలుగు. రైలుచచ్చుట, నభజగుట, చచ్చుట, పుట్టుట, మొదలగువృత్తము లన్నియు నిట్టివృత్తము గలిగినవే. ఈనాలుగు, పరిమాణములు గలిగిన యఖండప్రపంచమందు (world continuum) భూతభవిష్య ద్వర్తమానము లెన్నఁదో యేర్పాటుచేయఁబడి యున్న సార్వకాలికసత్యములు గాని వేఱు కావు. భూత మనునది ద్వర్తమానమందు నిజముగ లేనిదిగాదు. మనకుఁ దటస్థముగాని దై యున్నది గాని వేఱుగాదు. భవిష్యత్తుకూడ నిజముగ నున్నవిషయమే కాని యింకను మనకుఁ దటస్థము గాకుండుటచే లేకని భ్రమపొందచున్నాము. ద్వర్తమానమందు భూతమును, భవిష్యత్తును గూడ గ్రహించిన గ్రహింపవచ్చును. ఇది సమర్థతావిశేషము గాని వేఱు గాదు. అట్టిసమర్థత సామాన్య లగుమనకు లేదు.

2. విద్యుదానిశక్తులకు సంబంధించిన నూతనవిషయముల సమన్వయము కొఱియై యీధరును గల్పించుకొనుట యవసరము. ఈధరు ప్రసంగ మవసరములేకయే తనసూత్రమునుబట్టి యానూతనవిషయము లన్నియును మిక్కిలి సులభముగా సమన్వయము లగుచున్నవని ఐస్టెయిన్ ప్రకటించియున్నాడు. ఈధరుయొక్క కల్పనవలనఁ గలుగులాభము గానరా కున్నది. బహుశ్రమపడి కల్పించిన యీధరును శాస్త్రజ్ఞులు వదలిపెట్టవలసిన యవస్థ తటస్థమైనటులు గానించుచున్నది. స్థూల మగుప్రవృత్తమునకును (matter) శక్తికిని (energy) పరస్పరసంబంధము గల నని యుచు, స్థూలపదార్థముయొక్క స్వల్పభాగమును శక్తి చూపముగను, ఆశక్తిని దిరిగి స్థూలముగను మార్చవచ్చు ననియును, మొదలగు విచిత్రములగు విషయములు నవీనముగఁ గనిపెట్టఁబడినవి. ఈవిషయము లీధరునాధారముగఁ జేసికొనిన వాదమునుబట్టి గ్రహింపఁబడినవి. అట్టిసర్వ విషయములను గూడ, యీధరు ప్రసంగ మిక్కఱలేకుండఁగనే ఐస్టెయిన్ తనవాదమున సమన్వయించి చూపుచున్నాడు. ఈతనిమాన్యము మిక్కిలి సులభమై, సమంజసమై యుప్పుచున్నది.

ఆకర్షణ: సాపేక్షత్వసామాన్యసూత్రము.

GRAVITATION AND THE GENERAL PRINCIPLE ON RELATIVITY.

చేతనున్న వస్తువును విడిచినచో నేలఁబడును. పండుపండి చెట్టునుండి నేలరాలుచున్నది, భూమిని వదలి పైకి మనము పోఁబాలకున్నాము. వీనికిఁ

గారణము భూమ్యాకర్షణ మని చెప్పుచున్నాము. ఇటులే సామాన్యముగ ప్రవృత్తిని ప్రవృత్తి మూర్తినిచుచుండు నని న్యాయము మొట్టమొదట న్యక్షము చేసియున్నాడు. ఈవిషయము ప్రయోగసాధ్యము. ఈయాకర్షణయొక్క స్వభావము, శక్తియు తెలియదు. దీనిగురించి యుక్తియుక్తముగుసిద్ధాంత మింత నటకు లేదు. విద్యుదాదేశములకు సంబంధించిన నూయ్ట్ కాళ (ether) వాదము వలన నీయాకర్షణశక్తికి సమాధాన మేర్పడుచున్నది. దీనికి సమాధాన మరయుచు శాస్త్రజ్ఞులు పలుప్రయోగములను ప్రయోగించుచుండిరి. కాని తృప్తికర మగుమార్గ మింకను దొరకలేదు. ఇటు లాంశంగా బుట్టుచున్న నీవేగ వర్ధిల్లసమాధాన మును సాధింపలే నని ప్రయత్నించి, తనవిశేషసూత్రమువలన నీవిషయము లాంగుళాములోనికి వాదని ప్రహించి దానిని తెంచి, సామాన్యసూత్రము నొక దానిని గల్పించినాడు. దానినుబట్టి యీయాకర్షణశక్తిని బహుయ్యక్తియుక్తముగ సమన్వయించి తనబుద్ధివైద్యమును ప్రపంచమునకు వెల్లడిచేసినాడు. సామాన్య లగు శాస్త్రజ్ఞుల కీతనిసమన్వయపద్ధతి తెలిసికొన వీలులేదు. మిక్కిలి కష్ట సాధ్య మగుగణితశాస్త్రప్రవేశము గలిగినఁగాని యాతని మార్గము బోధ పడదు. అతని మార్గమును తెలిసినవారిసంఖ్య మిక్కిలికొద్ది. ఇరువదికిలోపట. సాపేక్షతావిశేషసూత్రమందు సమగతినిగుఱించి చెప్పబడియున్నది. అనఁగా, నస్తువునకు సంభవించిన వేగములో హెచ్చుతగ్గులు లేక యెల్లప్పుడును సమముగా నున్నవిషయములకు మాత్ర మాసూత్రము సమన్వయమగును గాని తదితరములకుఁ గాదు. భూమ్యాకర్షణముఁ జెందిననస్తువులు క్రిందికిఁ బడు నపుడు వానికిఁ గల వేగము (velocity) సమముగాదు. వేగము తీణక్షణమున కును వృద్ధియగుచుండును, గనుక విశేషసూత్రము వలన నీగమనము సాధ్యము గాదు. విశేషసూత్రమున సమగతి యనుటకు బదులు వేగవృద్ధి (accelerated motion) యనిమార్చిన సామాన్యసూత్రము కాఁగలదు.

సామాన్యసూత్రమునకు నాకర్షణకును సంబంధించిన కొన్నిసంగతులను సంగ్రహించుచున్నాను.

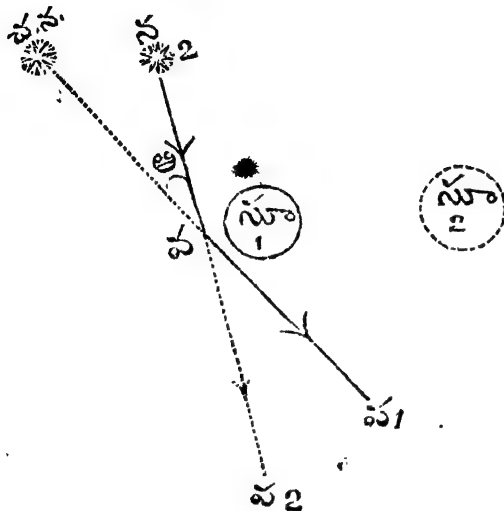
1. ఒక పెద్దరాతిని ఒకచిన్నగువ్వకు, ఎత్తగు నొకస్థానమునుండి క్రింది కేక కాలమున వదలినచో రెండును నేకకాలముననే నేలఁబడును. పడుచున్న పుడు ప్రతిక్షణమందును రెండింటికిని వేగములో వృద్ధిసమముగనే యగుచుండును, రెండును సమానముగనే పడుచుండును. పడునట్టి నస్తువుయొక్క యవస్థ యెట్టిదైనను పడుటలో మార్పులేదు. చేతిలో నొకరాతిని బట్టుకొని గాయి

బరువుగా నున్నదని యనుకొనుచున్నాము. ఏల యనఁగాఁ గ్రిందఁబడనున్న రాతికిఁ జేయి యడ్డమువచ్చుటయే కారణము. మిక్కిలి యెత్తైన ప్రదేశమునుండి చేత రాయిననుచుకొని మనము క్రిందికిఁ బడుచుంటి మనుకొనుఁడు, అట్టిస్థితిలో రాయయు మనమును సమానవేగముగ నేలఁ బడుచుందుము. రాతికిఁ జేయి యడ్డము రాదు. రాతిబరువు చేతి కుండదు. రాయి చేతి నంటియు నంట కుండును. అట్టిస్థితిలో నే మనమెల్లప్పుడు నున్నచో రాతికి బరువు లే దనియే భావింపఁగలము

అట్టిస్థితిలో రాతిక్రిందినుండి చేయిని దీసివేసితి మనుకొనుఁడు. అనఁగా రాతిని వదలితి మనుకొనుఁడు. రాయి మనలను వదలిపోవునా, పోదు. మనతోటిపాటంతరాళమున సమముగాఁగ్రిందికి వచ్చుచునే యుండును. అప్పుడు రాయి పడుచున్నదని మనకుఁ దోచదు. మనమును బడుటచేత రాతికిఁ బడుట లే దని భావించెదము. కనుక బరువులేకుండుట, పడకుండుట యను భావము మనము రాతితోఁ గూడఁ బడు సవస్థయందుండక రాయిమాత్రము పడుసవస్థయందు, సనఁగా మనకందఱకును సామాన్యముగా నుండుసవస్థలో నుండును. మనయవస్థను బట్టి రాతికి బరువు, పడుట, యనునవి యుండుట లేకుండుట కూడఁ దటస్థ మగుచున్నవి. అందుచేత బరువు, పడుట, యనునవి సాపేక్షకములుగాని నిరపేక్షకములు గావు.

౨. శక్తిని ద్రవ్యముగను ద్రవ్యమును శక్తిగాను మార్చవచ్చుననియు, శక్తి ద్రవ్యములకు చూపభేదమే గాని వస్తుభేదము లేదనియును నవీనసిద్ధాంత మని పైని జెప్పియున్నాను. ద్రవ్యమునకు జడత్వము (Inertia) గుణము; ఆకర్షణ స్వభావము. ఆకర్షణశలన బరువును బడుటయును గలుగుచుండును. ఈగుణములు ద్రవ్యమునకే గాక శక్తికిఁగూడ నేలయుండవు, ఉండుతీరవలయును. అట్లయినచో శక్తి పుంజము లగు తేజఃకిరణములకు బరు వుండవలెను. ద్రవ్యమయము లగు మండలములచేఁ దేజఃకిరణము లాకర్షింపఁబడుచు నామండలములవైపునకుఁ బడుచుండవలయు నని గ్రహింపవలసి యున్నది. కాని మన మేమనుకొనుచున్నాము. సత్త్వములనుండి కిరణములు బయలుదేటి మార్గభేదమును జెందక సూటిగా మనయొద్దకు వచ్చి చేరుచున్న వని గదా. ఇట్టి యభిప్రాయముచేతనే గదా సత్త్వముయొక్క స్థలనిర్దేశమును జేయుచున్నాము. సత్త్వమునుండి బయలుదేటి వచ్చుకిరణమార్గము సూర్యమండలసామీప్యమైనచో సూర్యునిచే నాకర్షింపఁబడవలసినదిగా నీవాదమువలనఁ దేలుచున్నది. అదియే నిజ మగు

చోఁ గిరణమార్గమునందు భేదము గలుగవలెను. మార్గమునకువంపు కలుగ
వలెను. ఆకారణమున నక్షత్రముయొక్క స్థలనిర్దేశమందు మాధుర్యగలుగును.
పటమునుజూడఁడు.

స = సక్షత్రమున్నచోటు.

సూ = సూర్యమండలము.

ప = పరిశోధకుడు.

న = నక్షత్రక్రిరణమార్గమున నం
పు కలిగినచోటు.

చ. న = చ లిం చి న నక్షత్రస్థా
నము.

అ = సంపుచేత గలిగిన మార్గ
 ధేదము.

నక్షత్రకిరణమార్గము సూర్యమండలమునకు మిక్కిలి దగ్గరయగునప్పుడు “న” యను నక్షత్రస్థానము మాటి “చ, స” యనుదానియొద్ద నున్నట్లు గన్పట్టును. సూర్యమండలము నక్షత్రములయందుఁ జలించుచుండునగదా. అందుచేతఁ గొలఁదిదినము లూరకున్నచో “న, స” యనుమార్గము సూర్యునకు దూరమగును. అప్పుడమార్గమందు మార్పగులుగదు. అందుచేత నక్షత్రస్థానమునకుఁ జలనములేక “న” యొద్దనేయుండును. ఈవిషయము శోధించి కనిపెట్టఁదగినది. ఇది నిజమే యైనచో వాదము ప్రబలమగుట తటస్థ మగును గదా యను నిశ్చయముతోఁ దగినప్రయత్నములు పరిశోధకులుజరిపిరి. సూర్యమండలసామీప్యమున నున్ననక్షత్రమును శోధించుటకెట్లు వీలగును. రాత్రిగాని నక్షత్రములు గాస్పింపవు. అట్టినక్షత్రములు సూర్యునికిఁ జాలదూరమున నుండును. కనుక సూర్యునికి దగ్గరగనుండు నక్షత్రములను బగటియందే చూచితీరవలయును. సూర్యురశ్చి యున్నంతవఱకు నది యసాధ్యము. సూర్యతేజస్సుతో నక్షత్రమును జూడవీలు లేదు గనుక సంపూర్ణసూర్యగ్రహణకాలము మంచితరుణము. అట్టిసమయములు సంవత్సరమున కొకసారి కొన్నిపిఘటికల కాల మొక్కడొక్కడనో దుర్గమమగు దేశములయందును దీవులయందును సంభవించుచుండును. అందుచేతఁ గొన్ని మాసములకు ముందటనే గ్రహణము పట్టు

సనఁగా యంత్రములను దీసికొని వెళ్లి యాయాచోటుల స్థాపించుకొని తగిన యేర్పాటులను జేసికొనవలసియుండును. ఇట్టి పరిశోధకస్థానములు రెండుమూఁడేర్పాటు చేయబడును. గ్రహణసమయమున ఛాయాపటములను దీసి సత్తత్త్వస్థానమును నిరూపింతురు. ఇటువలెనే సూర్యుఁడు దూరమునకుఁ బోయిన తరువాత సత్తత్త్వస్థానమును రాత్రియందు ఛాయాపటములమూలమునఁ దిరిగి నిరూపింతురు. ఈ రెండుస్థానములకును గలయంతరమును (అ) గ్రహింతురు. ౧౯౧౯ సంవత్సరముం దిట్టిపరిశోధనలు రెండు ప్రదేశములయందు జరుపఁబడినవి. రెండింటిపర్యవసానములును గొలఁదిఁజేసాతో నొకటియే. ఐస్కటయిన్ తన సామాన్యసూత్రమును బట్టి గణితమును వేసి మార్గభేద మింక యుండవలె నని తెక్కించినదానికిని బరిశోధకులు కనిపెట్టినదానికిని స్వల్పాంతరమే గాని విశేషమింది లేదా లేదు. ఆతనిగణిత మిట్లు దృష్టిస్థముకాఁగానే శాస్త్రజ్ఞు లెప్పుడొకరి. ఇట్టిమార్గభేదమును సమర్థించు శాస్త్రము నిదివఱలో నెవ్వరు నెఱుంగరు. ఐస్కటయిన్ తనవాదమును సిద్ధాంతపఱచినాఁడు. అది దృష్టిస్థమైనది. కనుక నానము నిజ మని శాస్త్రజ్ఞు లొప్పుకొనవలసివచ్చినది. నాఁటినుండి యును వాదమునకుఁ బ్రచారము ప్రారంభమైనది.

౧౯౨౨ సం॥ సెప్టెంబరు ౨౧-న తేదీని సంప్రదించుకొని గ్రహణము పట్టినై యున్నది. పైవిషయమును దిరిగి పరిశోధించుటకై ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. మనదేశముండులి కొరైకెనాలులోని సత్తత్త్వశోధనశాలాధికారియగు యవరుషెడ్డుగారు కూడ రాబోవుపరిశోధనలలోఁ బాల్గొనఁబోవుచున్నారు.

3. మఱియొక దృష్టాంతము నిచ్చి విరిమించుచున్నాను. సూర్యులనుగా చేర్చుజీచిన ద్రవ్యాకర్షణసూత్రమును (Law of Gravitation) బట్టియుఁ జూచిన విశ్వయొక్క మూఁడుమూలసూత్రములను బట్టియు గ్రహదులయొక్క గతులను గట్టుచుఁ బాశ్చాత్యసిద్ధాంతులు పంచాంగములను వ్రాయుచున్నారు.

ఆగణితసిద్ధము లగుగ్రహములు దృష్టిస్థములగుటలోఁ గొన్ని భేదములు గానవచ్చినవి. బుధగ్రహముయొక్క రవిసీచయందు (Perihelion) మిక్కిలి భేదము గానబడుచున్నది. ఈభేదమునకుఁ గారణము తెలియక సిద్ధాంతులు కలసరపడుచున్నారు. ఇట్టిస్థితిలో ఐస్కటయిన్ తనసామాన్యసూత్రమునుబట్టి గణితమునుబెంచి బుధగ్రహముయొక్క రవిసీచను గట్టి ప్రాంతగణితమువలన సిద్ధించుదానికిని దనగణితసిద్ధమునకును దారితమ్యము గల దనియును, దనగణితముచేత లభించిన గ్రహము దృష్టిస్థమగు ననియును జూపెను. వాదమున కిది

యొకబలము. కాని బుధగ్రహముగాక తక్కిన కుజుడు, గురుడు, మొదలగు గ్రహములయొక్క భేదములు ఐస్సటయిన్ గణితముచే సమర్థించుటకు వీలులేనియును బుధగ్రహమును దక్కినగ్రహములును దానుసూచించు వేటుకారణముచేతఁ గల్పింపఁబడిన గణితపద్ధతిని దృక్పిద్ధములగుచున్నవనియును అమెరికా వాస్తవ్యులును గొప్పసిద్ధాంతాలు నగు నుద్బాదారగా రీమధ్య నొకవ్యాసమును బ్రచురించియున్నారు. ఇందుచేత ఐస్సటయిన్ యొక్కవాదమునకు బలము తగ్గిన దని మాత్ర మెంచుటకు వీలులేదు. కాని శాస్త్రజ్ఞులు క్రొత్త గారులను ద్రొక్కి ప్రాతపద్ధతులచేతనే నూతనాంశములను సమర్థింపఁబూనుచుఁ గొన్నింటియందు ఫలమును బొందుచున్న కలిగిన తెలిసికొనవలసియున్నది.

వాదముయొక్క ప్రస్తుతస్థితి.

ఐస్సటయిన్ యొక్క వాదము నిలుచునది లేనిది నిశ్చయింపనలె ననిన, నాతనిగణితముచేతఁ గ్రొత్తవిషయములను గనిపెట్టి పర్యవసానములు దృక్పిద్ధములగునో కావో పరిశోధనలవలన గ్రహించి దృక్పిద్ధములైనచో వాదమునంగీకరించుచుఁ గానిచో నిరాకరించుచు రావలెను. ఇట్టిశోధనలలో గొప్ప గొప్ప భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు మునిగి తేలుచున్నారు. వానిపర్యవసానము లింతవఱకుఁ దేలుచు తేలినతరువాతఁ గాని యిదమిత్థ మని నిరూపింప వీలులేదు.

ఈవాదము ప్రకృతిశాస్త్రసిద్ధమా? వేదాంతమా?

శాస్త్రజ్ఞానము నిజమా? మనయొక్క యవస్థను బట్టి శాస్త్రమునందు నిర్వచనము చేయఁబడిన భావములు మాటుచుండునా? నిజ మని మనము నమ్ముదానిలో నిశ్చయమెంత? జ్ఞానము మనోవికారమా? మనస్సునకును మనోభావములకును నితరమై నిత్యమును గేవలము నైనప్రపంచ మొకటిగలదా? దానివృథావ మెట్టిది? ఎట్లు లెఱుఁగనగును? అను నీసందేహములు ఐస్సటయిన్యొక్క వాదమునఁ బుట్టుచున్నవి. మఱియు శక్తికిని ద్రవ్యమునకును భేదములేదు. ద్రవ్య మనునది ఘనీభవించిన శక్తిస్వరూపము గాని వేటుగాదు. మార్గము నెఱిగినచో ద్రవ్యమునుండి యనంత మగుశక్తిని గ్రహించి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అను భౌతికశాస్త్రసంబంధ మైనట్టియు విసుట కాశ్చర్యములగునట్టియు మెట్టవేదాంతము లనియును శాస్త్రజ్ఞుల మతిభ్రమము లనియును నెఱుఁగనివారు భ్రమించునట్టియు సారాంశము లీవాదమునఁ బుట్టుచున్నవి. కాని యివి వట్టియూహలు గావు. ప్రయోగసిద్ధమగు

భౌతికశాస్త్రసమృతములు గాని వేదాంతములు గావని ఐస్కటయిన్ చెప్పుచున్నాడు. ఈవిషయములను గాని యిట్టి విషయములను గాని వేదాంతమార్గముననో మతీయేమార్గముననో కూడ సూహించి గ్రహించుటకు వీలుండిన నుండవచ్చును, గాని, పైవిషయములు మాత్రము కేవలము వేదాంతవాక్యము లనుటకు వీలులేదు.

ఐస్కటయిన్ యొక్క సూతనవాదమువలనఁ బదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులలో రెండుతెగ లేర్పడినవి. ప్రాచీనపద్ధతిని అనఁగా సూక్ష్మాకాశవాదము నవలంబించునట్టి సర్ ఆలివర్ లాజ్జి మొదలగువా రొకతెగ. సాపేక్షత్వవాదము నవలంబించిన ఐస్కటయిన్, ఎడ్జిన్ గ్రన్, కన్నింగ్ హమ్ ప్రభృతులు రెండవ తెగ. ప్రకృతిశాస్త్రమునందే గాక యితర శాస్త్రములయందుఁగూడ నీసాపేక్షత్వవాదము సమన్వయ మగుచున్న దని లాడ్లహార్లేనుగా రభిప్రాయపడుచు నొక గ్రంథమును బ్రచురించియున్నారు. తత్త్వశాస్త్రమందును (philosophy) రాజనీతిశాస్త్రమందును బ్రతిమనుజుని దినచర్యయందును సాపేక్షత్వ మెట్లిమిడియున్నదో దానివలన నెట్టియద్భుతమైన సంగతులను గ్రహింపనగునో యా గ్రంథమున సూచించియున్నారు. బాహ్యప్రపంచమునకును మనస్సునకును గలసమ్మేళనమువలనను నన్యోన్యసాపేక్షత్వముచేతను విజ్ఞానము గలుగుచున్నదని హార్డ్లెచుప్రభువు ముఖ్యాభిప్రాయము. దానినిబట్టి యీసాపేక్షత్వమే సర్వవిజ్ఞానమునకును మూలాధార మని తోచుచున్నది.

విస్సా అప్పారావు.

ప్రార్థనము.

పరివత్సభ్యవరులారా! పరివత్సత్రికాపాఠకులారా!

మి స్తునేకపర్యాయములు చందాలను దయచేసి పంపుఁ జని కోరియున్నాము. తెండు, మూడు, సంవత్సరమునుండి సొమ్ము సంపాదించుచును. మాటిమాటికి వ్రాయుటకు సోపానములు వెల పెచ్చినది. వి. వి. కట్టుటకు హెచ్చునర పెట్టినారు. కాగితముల వెల పెరిగియున్నది. న్యనవలవిదు లగు మీయట్టివారు మాసత్రికావిషయమున నుపేక్షఁబూనుట ధర్మముకాదు.

ఈసత్రికామూలమున మేముచేయు ప్రార్థనమును దయతోఁ జదివి నెంటునె యొక్కొక్కసంవత్సరము చందానైనను దయచేయుదు రని రోదగు చూచుచున్నారము. అత్రిభచేయకుఁడు.

కార్యవర్గులు,

ఆం. సా. పరివత్స,

చెన్నపురిము.

శ్రీమద్.

కాకతీయులు క్షత్రియేతరుల, క్షత్రియుల?

కాశత్కాకతిరాజకీర్తి లోనరుల నైలానమై యేరికి
ద్వేషంబే తగు మూఁడులింగముల నిర్దిష్టం ద్రిలింగాఖ్యమై
యాశాన్యంబులు మాకొసంగుదురు వాచరామకాశ్యప
శ్రీశైలసితు లన్మహేశ్వరు లవిచ్ఛిన్న ప్రసాదంబునక॥

అనన్యరాజన్యసామాన్యనీతివిన్యాసనైవాన్యంబునలనను, అనక్రదోష్విక్ర
ంప్రక్రమోపక్రమ క్రియావైకన్యంబునలనను, అఖండాంశోద్భవమండలంబు
కచ్చత్రాధిపత్యంబుక్రిందికిఁ దీసికొనివచ్చి నానాదీపాంతరాగతప్రగల్భనాగ
కజనజేగీయమాన నిరావృజప్రజారంజనాభిముఖ్యంబుగను సకలకలాకాశల్య
ల్యానుకూల్యంబుగను ద్రిలింగసామ్రాజ్యంబుఁ బరిపాలించి చిన్మహాక్షయమైన
కాకతీయమహారాజు లాంధ్రలోకంబునకుం బ్రాశస్త్యపరీయులు. అట్టికాకతీయ
సంశమాక్తికములు బాతీయచరిత్రం బపూర్వవిమర్శకమహాశయతులాధిరోహ
ంబునొంది హేత్వాభాసగుంజానమతోలనంబునకును వణ్ణాపకర్షణతాలాఘనం
బునకును భాజనంబు చేయంబడుచుండుట మిక్కిలి శోచనీయము. పాశ్చాత్య
ప్రగల్భనాగరకతాబంధురం బయినయీ ౨౨-వ శతాబ్దమునందలి యిట్టియపూ
ర్వపరిశోధనవిశేషంబు లసంఖ్యాకంబుగ పునఃపూర్వభాషాప్రసంగంబు నల్లు
కొని తల్లడ పెట్టుచున్నవి. ఇట్టిదోషములు సాహిత్యపరిషత్తువారి పరిశోధన
నలనఁ జేక్కనయ్యెడు సని యాంధ్రలోకము విశ్వసించియున్నది. వారును
నించుమించుగ నిప్పట్టున నట్టిమార్గము నే యనుసరించుట మిక్కిలి విషాదకరము.
అట్టివిషాదమే సన్నుం జోదనచేసి కాకతీయులు క్షత్రియేతరుల క్షత్రియుల
యనునీచిన్నవ్యాసరచనకుం గడంగునట్లు చేసెను ఇన్వెస్టుమేను మూలమూలల
నుండి యింతకుము న్నొరు లెఱుంగని వింతవింతశాసనములు సంగ్రహించి
క్రొత్తక్రొత్తవిషయంబులం దరచితరచి యట్టిసవనీతములనఁ బరిషత్తునారా
ధించుట నాయుద్యమముగాదు. కాకతీయులు క్షత్రియేతరు లని సిద్ధాంతపఱు
చుటకు వారు నైకొనిన కారణము లెంతసారసంతములో యాప్రమాణగ్రంథ

మందే వాని కెన్ని బాధకములు గలవో యందెన్ని బాధకములను మాత్ర మను నదిందివో వానిని నచరించునప్పు డెంతవలకు శేముషీ సారమును వెచ్చించిరో యిందుఁ బొందుపలుకుట గార్హస్థ్యము. నవనద్వీపేచనచతురు లగునత్సునుషు లిందలిగుణదోషంబులు వివరించు బ్రాహ్మిండు మన్నాఁడను.

మ-రా-శ్రీ, జయంతి రామయ్యపంతులుగారు సాహిత్యపరిషత్తు త్రికలో “అనితల్లిశాసనమును” ప్రకటించినప్పుడు కాకతీయులు ఊత్రియేతరు లని నిర భ్యంతరముగా నూహింపవచ్చు నని నాయభిప్రాయము. అనివ్రాయించి యు న్నారు. ఏ రింతనిరభ్యంతరముగా నూహించుటకుం బ్రతాపదుక్రీయమునుండి రెండుకారణము నిచ్చియుండె. ¹ కాకతీయులు సూర్యచంద్రవంశవంశజుల కంటె భిన్నవంశజులుగా నర్థించఁబడుట. ² కాకతీయరాజులకు ఊత్రియులతో విరోధ మున్నట్లు చెప్పఁబడుట.

ప్రథమకారణము:—సాధారణముగా ఊత్రియులు సూర్యచంద్రవంశమందో చంద్రవంశమందో వుట్టినవా రని చెప్పుట చేతచంద్రదాయము గాన సూర్య

- ¹ శ్లో. తాత్పర్యమహాకథాగ్రవిభవా నిం ద్రానిష్ఠుండాద్యైః
క్షోణ్యాం క్రీడితు మిచ్చుభి చ్ఛిత్రం సుప్రాధితః పర్యహః
అత్యక్ష్మంబుల ప్రశస్తయస్సద ద్యం కాకతీయాస్వయం
తస్మిన్ సంతతి నీరుద్రవపుషా గాల్చి లక్ష్మీపతిః.

అని నాయకప్రకరణమందును

- ² శ్లో. సోమరూఢిజనంబుద్యజయతి శ్రీ కాకతీయాస్వయం.

శ్లో. సోమసూర్యాస్వయామత్యనుహత్వా ద్వాదశీకృతా
ఆభిరధిమర్వాత్మైః కాకతీయకుంభితైః.

గ. స్వాయి శ్చేతే సోమార్కపంక్త్యా నరపతే రుః మహతీ వ్యస్తా స్వార్థి తేన స్వేషు
స్వేషునదేషు స్థావరీయాః ప్రస్థాపరీయాన్.

శ్లో. సాహస్రాంబ మైంశవంచ మహా యేష్వేతే నిర్భరే |
తే జాతే లగునీ గుణైర్విజయిని శ్రీ కాకతీయాస్వయే.

అని యక్ష్మపక్షిడ గాల్చక ప్రకరణమందును

శ్లో. తుద్రక్ష త్రియపత్నీత్యుగం ప్రోక్షేత్తకాక్షీయకాః.

అని కావ్యప్రకరణమందును

కాకతీయవంశము సూర్యచంద్రవంశములకంటె భిన్నమైనట్లును గాకతీయరాజులకును ఊత్రియరాజులకును విరోధమున్నట్లును చెప్పఁబడినది గాన కాకతీయులు ఊత్రియేతరు లని నిర భ్యంతరముగా నూహింపవచ్చు నని నాయభిప్రాయము. (ఆం. సా. ప.)

ద్రవంశజులు గాని కాకతీయులు త్రియేతరు లని వీరు సిద్ధాంతపటిచిరి. శసంప్రదాయము ప్రతిగ నున్న దని మనదేశమందలి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతి సాదిశబ్దప్రమాణమును బట్టియేకదా వీరు తెలిసికొని యుండిరి. అద్దాని చుక నరిశీలించుము.

¹ పురుషోత్తముని బాహువులనుండి త్రియులు వుట్టిరి—శ్రుతి చెప్పు న్నది.

² హిరణ్యగర్భుని బాహువులనుండి త్రియు లుద్భవించి రిని—మను శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

³ శ్రీరామాదులు సూర్యసంశపు త్రియుడైనట్లు—శ్రీమద్రామాయ ము వర్ణించుచున్నది. ఇందుకు సూర్యచంద్రవంశములకుఁ జెందని త్రియ ౧౪ మొకటి వర్ణిత మయ్యె.

⁴ యుధిష్ఠిరాదులు చంద్రవంశజులుగా మహాభారతమునందు వర్ణింపబడిరి. ఇందుకు సూర్యచంద్రావ్యయులుగాని త్రియవంశముల ప్రశంస గలదు. సూర్యచంద్రవంశముల ప్రశంస భాగవతమునందు విస్తరింపఁబడియున్నది.)

⁵ సుమహారాజు, కార్త్యవీర్యుఁడు నిందుఁ గనపట్టరు. దేశసంప్రదాయ ము బరిశీలించినకతంబున కాకతీయులు సూర్యచంద్రవంశజులకంటెఁ బ్రశస్తి లవా రనుటకుఁ గలకారణముగూడఁ బొడకట్టించున్నది. శ్రుతిస్మృతిపురాణేతి సాదులలోఁ బురాణేతిహాసాద్యవపాదిత మైనశర్వముకంటె శ్రుతిస్మృత్యుక్త యు ప్రశస్తమైనట్లుగనే పురాణాదివర్ణిత సూర్యచంద్రవంశ్యత్రియులకంటె శ్రుతిస్మృతివర్ణితత్రియవంశము ప్రశస్తి కల దని విద్యానాథమహాకవి యాశ

¹ బ్రాహ్మణో న్యముఖమాసీత్ బాహూరాగవ్యఃకృతః.

² లోకానాం తు వివృణ్వర్థం ముఖబాహూరూపాదుః
బ్రాహ్మణ్యం త్రియం వైశ్యం శూద్రంచ నిరస్తయత్॥

³ ప్రజాపతిసుత శ్చాసీత్ కుశోనామ మహిపతిః
కుశస్య పుత్రో బలవాక్ పశనాథ స్సుధాత్మికః॥
కుశనాథసుత శ్చాసీద్గాధి రిత్యేవ విశ్రుతః
గాధేః పుత్రో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః॥ శ్రీమద్రామాయణమ్.

⁴ మత్స్యవంశము - అదిపర్వము. వైశ్యవంశము - శాంతిపర్వము.

⁵ వైశ్యవంశము - బౌద్ధానువంశము. ఇవి సూర్యచంద్రవంశాంతర్గతములుగఁ గనపట్టవు.

యము. కావుననే కాకతీయులు ¹హిరణ్యగర్భునిదోస్త్రసూతి యని పిల్లించి యుండె. ఇట్టి బాధకముగానున్న విషయము గలశ్లోకమునందలి ప్రథమపాదమున బ్రథమకారణముగ బుజువుచేయుటకు నిచ్చియుండిరి. వీరుప్రమాణముగఁ దీసికొన్న శ్లోకమునందలి తృతీయపాదమే వీరికిఁ బ్రబలబాధక మైనది. దీనిని వీరు చూచుకొనలేదు. మీఁద నేను జూసియున్న ప్రమాణమువలన శ్రీరామయ్యసంతులుగారు దయచేసిన ప్రథమకారణ మతివ్యాప్తిదోషదూషిత మైనకారణాభాస మని హాస్యపడఁగలదు.

ద్వితీయకారణము:—ఇది మొదటిదానికంటెను దుర్బలతరము. వీరు బ్రాహ్మణులగుట వలన “క్షుద్రక్షత్రియపక్షశిక్షణవిధా ప్రోక్షీస్త కాక్షేయకాః” అనువాక్యము శ్రవణగోచరము కాఁగానే వీరికి భార్గవరామచరిత్రము పాఠకము వచ్చియుండఁబోలును. శస్త్రోపజీవు లగుక్షత్రియులకు క్షత్రియులతోడి విరోధము నిత్యమే. యుద్ధిష్ఠిరామలవలెనే కాకతీయులు క్షుద్రక్షత్రియులఁ దున్నాకి సామ్రాజ్యమును సంస్థాపించిరి. క్షత్రియుల ముఖములపై బాణవర్షము కురిపించె నని యున్నదిగాన నష్టనుఁడు క్షత్రియేతరుఁ డందురా? క్షత్రియులు క్షత్రియులతోఁ బోరాడుకొని రనుట కితిహాసపురాణములందు వేసవేలుకథలు కలవు. కాన నిదియు సతివ్యాప్తిదోషదూషితమైనకారణాభాసమే.

¹ శ్లో॥ సోమార్కాభిజనం తమవ్యజయతి శ్రీకాకతీయాస్వయం

పాతినైత్య ముఖేతి సాంప్రత మమీ ష్యస్తాసు విశ్వంభరా

అస్తాభి ద్విజగ్గోస్త్రసూతి మధునా ధన్యాహం వన్యతే

యత్కైవల్య ముపాదిక త్కులపతి ద్వేషః స్వయంభూప్రభుః॥

ప్రస్తుత మైనకావ్యమునందును “వర్ణ్యం చాతుర్వర్ణ్యం విష్ణోరుపభూచ్చ ముఖభుజోగువచాత్” అని వ్రాయఁబడినది.

² రాజన్యానాం శితశరశ్చై గృత్ర గాండీవధన్వా

ధారాసాగ్రై స్త్వమివ కమలా న్యగ్నివర్ష వృక్షాని॥

రాజన్యానాం (అనఁగా) క్షత్రియాణాం (అన్నమాటయే.) రాజకం రాజన్యకం చ సృపతి క్షత్రియాణాం గణేక్రమాత్ - అమరకోశము. రాజన్యశూద్యత్. రాజ్ఞోగాతావేవేతి నక్షత్ర్యం రాజన్యః శూద్రాచా వుత్పన్నస్తు రాజనః - భట్టజీడిక్షీతీయము. పాణినీయము రాజన్యశురశబ్దములకంటె నపత్యాగ్ధమందు యత్ప్రీత్యయమును విధించెను. అందు రాజశబ్దముకంటె వచ్చినదో జాతివివక్ష గలిగి నప్పుడే వచ్చును. రాజన్యః-అనునాపనిష్పత్తియగును. క్షత్రియునకు క్షత్రియజాతిస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు రాజన్యఁడు. క్షత్రియునకు శూద్రజాతిస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు రాజనుఁడు. అప్పుడు యత్ప్రీత్యయము రాజు. అప్రీత్యయమువలన రాజనుఁడగును.

వీరు పైనిచ్చియుండిన హేతవాభాసములకు బాధకముగఁ గాకతీయులు ఊత్రి యమాళిమండనములు లని యాప్రతాపరుద్రీయములోనే యున్నది. దీనిని వీరు చూచుకొని,

శ్లో. ఆమూలాశ్చలితా ప్రస్తావలికా పత్యః స్వయంభూప్రభో ।

రాజ్ఞా ఊత్రియమాళిమండనమణే స్తాతస్యసానుగ్రహః ॥

ఇక్కడ ఊత్రియమాళిమండనమణి యనువిశేషణమున ఊత్రియ శబ్దము సామాన్యభూపాలవాచకముగ గ్రహింపవలయు నని వ్రాయించిరి. ఇది శబ్దమర్యాదను గాని ప్రకరణసంస్కరమును గాని పాటించి వ్రాయించిన వ్రాతకాదు.

ఆర్థికమర్యాదః—ఇది నాలుగువిధములుగ నున్నది. ౧. యోగము. ౨. కేవలసూత్రము, ౩. యోగసూత్రము, ౪. యోగిసూత్రము నని. యోగ మనఁగా సవయవార్థమునుబట్టి సర్వత్ర వర్తించునది. ఉదా. పాచకః - పచన కర్తచేయవా రంవతయందును వర్తించును. కేవలసూత్రమనఁగా సవయవార్థ ముతో సంబంధ మేనియులేక సూక్తిగా నొకచోటనే వర్తించునది. ఉ. అశ్వక ర్ణము. ఇది వుద్దిచ్చెట్టును బోధించును. యోగసూత్రము, అనఁగా సవయవార్థము గలిగి యొకచోటనే వర్తించును. ఉ. పంకజము. పంకమునందుఁ బుట్టిన దనుసర్థముగలిగి వర్తమందు సూక్తిగ వర్తించును. పంకమునఁబుట్టిన యితరము నందు వర్తించదు. యోగిసూత్రమునఁగా, సవయవార్థమునుబట్టి యొకచోటను సూక్తినిబట్టి యొకచోటను సంవర్త్యచుసారముగ వర్తించునది. ఉ. ఉద్భిత్. ఉన్న తముగా మొలచునదియను సవయవార్థమునుబట్టి తరుగుల్లాదులందును, “ఉద్భి దాయాజయేత్” అన్నప్పుడు సూక్తినిబట్టి “ఉద్భిద్” అను నొకయోగమునం దును సంవర్త్యము శనునరించి వర్తించుచుండును.

.ప్రకృత మైన ఊత్రియశబ్ద మెట్టిదో విమర్శింతము:—ఊత్రియశబ్దము యోగసూత్ర మని మల్లినాథసూరి రఘునంశమహాకావ్యవ్యాఖ్యానమునందు వ్రాయఁబడియున్నది. ఊతాత్ త్రాయత ఇతి ఊత్రిం - ఊతమునుండి రక్షిం చునది యనుసవయవార్థముగలిగి ద్వితీయజాతీయందు సూత్రమే సూక్తిగ వర్తిం చునది. కావుననే ఊత్రిజాతి యనుసర్థము తప్పక రావలసిన తావులం దెల్ల ఊత్రిశబ్దమే ప్రయోగింపఁబడుచు వచ్చె ననుటకుఁ గాళిదాసమహాకవి యభి జ్ఞానశాకుంతలములోని,

¹శ్లో. అనంతయక్షత్రపరిగ్రహక్షమా యదార్య మస్య మభిలాషిమేమనః

సతాంహి సందేహవదేహు వస్తుషు ప్రమాణ మంతఃకరణప్రవృత్తయః.

అనుశ్లోకమునందలి త్పత్రశబ్దమును జూచినఁ జాలును. అమరుఁడుఁ గూడ ద్వితీ యబాతీని జెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు “సృష్టప్రహ్లాత్పత్రవిటూఛత్ర” యని త్పత్రపద ముచేతనే చెప్పెను. అట్టి త్పత్రశబ్దముకంటె బాతీవివక్షతోఁ గూడిన యప త్తార్థమందు ఘప్రక్యయము విధింపఁబడి యీవిశేషవిధి నలన త్పత్రయశబ్దము నిష్పన్నమైనది. బాతీవివక్షలేని యపత్తార్థమందు అతఃకర్ణ అను సామాన్య విధివలన త్పత్రశబ్దము వుట్టుచున్నది. ఈ త్పత్రశబ్దమును ౨౨-వ శతాబ్దము నందలి విమర్శకమహాశయులు తమయిచ్చనచ్చిన ట్లన్వయించుకొందురుగాక. త్పత్రయశబ్దము బాలిబోధక మైనయోగరూపపదమని శబ్దమర్యాద ననుసరించి తెలిసికొనియున్నాము. దీనిని సామాన్యభూపాలవాచకముగ గ్రహింతమనుట శబ్దమర్యాదకు విరోధము.

ప్రకరణవిరోధము:—ఈశ్లోకము నాటకప్రకరణములోనిది. పిద్యానాథ మహాకవి యీప్రకరణమునందు మున్నున్నగ నాటకలక్షణములు చెప్పి వానికి నుదాహరణముల నిచ్చుచు లక్ష్యలక్షణసమన్వయము గొఱకు నాటకమును రచించి యున్నాఁడు. ప్రకృతానుకూలముగఁ గొన్నంటి నీక్కడ నిచ్చుచు న్నాను. ౧. ఘుఖసంధి, ౨. స్రుతిముఖసంధి, ౩. గర్భసంధి, ౪. విమర్శ సంధి, ౫. నిర్వహణసంధి యని నాటకమున కైదుసంధు లనుసంధింపఁ దగినది. ఇందుఁ బ్రతిముఖసంధికి విందుప్రయత్నానుగుణంబుగ ౧౩ అంగములు చెప్పఁబడినవి.

శ్లో. విలాసః పరిసర్పశ్చ విధూతం శమనర్హణే

సర్పద్యుతిః ప్రగమనం విరోధః పర్యుపాసనమ్

వజ్రంపుష్ప ముపన్యాసో వర్ణసంహారత్యజి.

¹ దీనికి మహాంధ్రీకృతశాకుంతలమునందలి పద్యము:—

ఉ. వంకరలేని త్రోవ కలవాటయియుండిన నాయెడంద యిం

దుంకువ వోవుచున్న సన్యతోదరి త్పత్రవివాహయోగ్య, ని

శృంకముగాఁగ సంశయవశమగు వస్తువులందు చిత్తమే

వంకకు వ్రాలునో యదిధ్రువంబ ప్రమాణము సజ్జనాళికా.

శ్లో. త్పత్రాత్మీయత్రాయత ఇత్యుదగ్రః త్పత్రస్యశబ్దో భవనేషురూఢః

రాజ్యనకిం తద్వివరీతవృక్షేః ప్రాప్తైవక్రశమలీనురైర్వా. (రఘువంశము).

౧. విలాసము - సంభోగవిషయమనోరథము. ౨. పరిసర్పము - దుష్ట
సప్తపదార్థానుసరణము. ౩. విధూతము - అనిష్టనిస్తువిక్షేపము. ౪. శమము -
అరత్యుసశమము. ౫. స్థగము - పరిహాసనచనము, ౬. స్థగద్యుతి - అనురాగో
ద్భూతనోదితప్రీతి. ౭. ప్రగమనము - ఉత్తరోత్తరవాక్యమూలానురాగబీజప్రకా
శనము. ౮. విరోధము - హితాగమకైతవనిరోధనము. ౯. పర్యుపాసనము -
ఇష్టజనానునయము. ౧౦. వజ్రము - ప్రముఖనిష్ఠురనచనము. ౧౧. పుష్పము -
అనురాగప్రకాశవిశిష్టనచనము. ౧౨. ఉపన్యాసము - అనురాగహేతువాక్య
రచన. ౧౩. వర్ణసంహారము - చతుర్విధనిర్విగ్ధనము.

వీనికన్నింటికిని రెండవయంకమున నుదాహరణము లీయఁబడినవి. శ్రీరా
మయ్యపంతులుగారి సిద్ధాంతమునకు బాధకముగా నున్నఊత్రియశబ్దముగల
శ్లోక మిందు వర్ణసంహారమున కుదాహరణముగా నీయఁబడినది. ఈవిషయము
శ్లోకమున నాలుగుపాదములు పూర్తిగాఁబడివి దానిక్రిందఁ గీటుగీచి యున్న
పంక్తిని జూచినచో విస్పష్టము కాఁగలదు.

శ్లో. ఆమూలాత్ఫలితా ప్రస్తక్తితికా పత్యుః స్వయంభూప్రభో
రాజ్ఞా ఊత్రియమాళిమండనమచే స్తాతస్య సానుగ్రహ
విప్రశీన్వీచనాని మంత్రసురభి క్యాకాంక్షితా స్యస్వహం
పౌరాణాంచ జయోత్తరాణి యదఘూ రీషజ్జయా స్సస్యద్విశః.

ఏష బ్రాహ్మణఊత్రియాదివర్ణకీర్తనా ద్వర్ణసంహారః.

ఈశ్లోకమునందు బ్రాహ్మణఊత్రియాది వర్ణముల ప్రశంస గలదు గాన
నిది వర్ణసంహారమున కుదాహరణమనియు విద్యానాథుఁడే వ్రాసియున్నాఁడు.
ఇందుల ఊత్రియశబ్దము సామాన్యభూపాలవాచకముగ గ్రహింపఁబోయినచో
విద్యానాథునివ్రాతకుఁ గలి యేమి? ఇందు బ్రాహ్మణఊత్రియవర్ణకీర్తన చేసితి
ననికదా యశఁడు వ్రాసినాఁడు. ఇక్కడ ఊత్రియశబ్దమునకు సామాన్యభూ
పాలమముగ సమన్వయించెనరో. ఇది ప్రకరణవిరోధము. కనుక కాకతీయులు
ఊత్రియమాళిమండనమణులు గాని సామాన్యభూపాలకులు గారు. మఱియుఁ
గొంత పరిశిష్ట మున్నది. ప్రస్తుతపు శాసనమునఁ గాకతీయవంశకూటస్థుఁడు
కూత్తాండవల్లికనుండి నచ్చినట్లున్నది గాన నిందలి యమానుషోత్పత్తి కథనము
కూడఁ దమయూహను ధృవపఱచుచున్న దని శ్రీరామయ్యపంతులుగారు
వ్రాయించియున్నారు. ఆశ్లోకము నిక్కడ నించుక వివరించుచున్నాను. అప్పు
డివిషయ మేపక్షమున కనుకూలమో మహాశయులకు విశేషము గాఁగలదు.

శ్లో. కాకత్యాః పరిశక్తేః కృపయా కూశ్మాండవల్లికా కాచితో
పుత్ర మసూత తదేత త్కులమనఘం కాకతీయసంజ్ఞంస్యాత్.

కూశ్మాండవల్లిక మనుష్యసిబ్రసవించుట యనంభవము గాన నిక్కడ
లక్షణచేత నన్వయించుకొనవలెను. గంగాయాం ఘోషః అన్నపుడు గంగలోఁ
బల్లెయుండదు గాన గంగయొడ్డునఁ బల్లెయున్న వనుకొనవలయును. అట్లే
కూశ్మాండవల్లిక కొడుకుఁ గనియె నన్న బూడిదగున్నది కాయను గాచె ననుకొ
నవచ్చును గదా. కూశ్మాండము కాచుటకుఁ బరిశక్తీయనుగ్రహ ముక్కటలేదు.
పరిశక్తి యగు కాకతికృపచేత నాబూడిదగున్నది కాయలోనికి నొకశిశురత్నము
ప్రవేశపెట్టఁబడి రక్షింపఁబడియుండును. కాకతీయులు పూర్వులు శస్త్రాపజేవు
లగుటవలన బలవచ్చుత్రపులుతోడి యుద్ధము సంభవించినప్పుడు రానున్నయని
వార్యమైన యాపదనుండి వారివంశాంకురమైన శిశురత్నమును భైవిధముగఁ
దప్పించి యభివృద్ధికి వచ్చునట్లుచేసినవారు వీరస్వర్గమును జూటగొనియుండ
వచ్చును. అనంతరమా పురుషరత్నము పేరుపెంపు నడసినవాఁడు కావచ్చును.
అమృతాపురుషునినంశము కాకతీయసంజ్ఞము కావచ్చును. ఇట్టిప్రతీతిగల శ్మత్రి
యకుటుంబములు మనయాంధ్ర దేశమునఁ గొన్నిగలవు. కాశ్యపగోత్రజాతు
లగుమందపాటివారు, ఉప్పలపాటివారు మున్నగువారు తమకుటుంబమున గూర్చి
యిట్టిప్రతీతినే చెప్పకొనుటయె కాక బూడిదగున్నది కాయను భక్షింపఁగూడ
దను నియమము గలిగి యున్నారు. దీని కనుకూలముగ శ్మత్రియగోత్ర సీస
మాలికలో

శ్రీమన్తహాపగిచ్చేదివర్ణాటకకోట కాకతివంశపాటవమున

నెగడు నసిష్ఠ కాండిన్య ధనంజయ కాశ్యపగోత్రముల్ గణననిూటు

మహనీయచారిత్ర మహితవిక్రములైన వత్సవాయియుఁ బూసపాటిసాగి.

మందపాటివారు నుప్పలపాటివారు మున్నగు కాశ్యపగోత్రమువారికిఁ గాకతీ
యూపసంజ్ఞగూడఁ గల దని తోచుచున్నది. ఇంతియకాక కూచిమంచి జగ్గ
కవిప్రణీతమైన సోమదేవరాజీయములో మందపాటివారు కాకతీయాస్వయము
నుండి పుట్టినట్లు మూడవయాశ్వాస ప్రారంభమున

క. శ్రీకాకతిరద్రాస్వయ! నాకాధిప మందపాటి నారాయణధా

శ్రీకాంత హృదయకమల! ప్రాకారనివేశ సత్యభాగ్గాధీశా.

అని చెప్పఁబడియున్నది. మఱియు విజయనగరరాజ్యప్రతిష్ఠాపనాచార్యు
లును సరసకవిత్వాధురీణులు నగుశ్రీపూసపాటి తమ్మిరాజుగారిచేత రచియిం

పఁబడిన కృష్ణవిజయములో మందపాటివారు కాకతీయాన్వయమునుండి పుట్టినట్లు

సీ. కాకతీయాన్వయ కమలాద్భిదండ్రుని మహితసద్గుణతోటి మందపాటి

కృష్ణరాయని పుత్రి కేలభాగ్యలక్షణలతోతక్షమాగుణధరిత్రి

తప్తపుదేవియు ధార్మికాగ్రణి మందపాటిశ్రీరఘుపతిపార్థివేంద్రు

తనయ జగ్గపదేవి యనగఁ బాతివ్రత్యధర్మనిర్మలగుశాదాన్యశీల

యాయకుంధతితో ననసూయతోడ, సాటియగుదురు వీరని సకలబంధు

నరులు వర్ణింపఁ గీర్తిఁగాంచిరి దయాని, ధానమకులైన యట్టి సీధర్శనతులు.

అని చెప్పఁబడినది. కూళ్ళాండవల్లికథ జరిగిన మూఁడుశతాబ్దములకు అనితల్లి శాసనమునకెక్కి పరంపరగాఁ జెప్పుకొనఁబడు కథనుబట్టియే యప్పుటినారు శాసనస్థముగావించి యుండిరి. అట్లే యాకుటుంబపారంపర్యముగ నాకథ యిప్పటికిని వాడుకలోనున్నది. కావున మ-రా-రా-శ్రీ జయంతి రామయ్యసంతులుగారు తమయూహను ధ్రువపఱచుచున్నదను కూళ్ళాండవల్లికథయుఁ గాక తీయులు ఊత్రియులను సిద్ధాంతమునే ధ్రువపఱచుచున్నది. ఇంకఁ గాకతీయులు ఊత్రియేతరు లనుట యుక్తమో ఊత్రియులనుట యుక్తమో బుద్ధిగుంతు లూహింతురుగాక. శ్రీరామయ్యసంతులుగారు తమసిద్ధాంతమున కేగ్రంథమును బ్రమాణముగాఁ దీసికొని యుండిరిో యాగ్రంథమునందే కాకతీయులు నోఁప్ర నూతులనియు ఊత్రియమాళీమండను లనియు నేతదక్షరములతో వర్ణింపఁబడి యుండుటయు, నమ్మఁదగిన మఱికొన్ని శబ్దప్రమాణములవలనను గాకతీయుల సంతతివా రని నమ్మఁదగియున్న ఊత్రియులు, అనితల్లి శాసనమునందలి కూళ్ళాండవల్లికథను గులక్రమాగతముగఁ జెప్పుకొనుచుండుటయు మనయాంధ్రదేశమునఁ జరిత్రప్రసిద్ధి వహించి విశాలమైనరాజ్యమును మిక్కిలి వన్నెయుఁగాంచి యున్నవిజయనగరాధీశులును గాకతీయులు ఊత్రియు లని చెప్పుటయు నేతత్సాహిత్యపరివత్సత్ప్రతిష్ఠాపకులును జరకాలము కాకతీయులకు సైన్యాధిపతులు గానుండి వారివలనఁ బెక్కుమన్నవలఁ బొంది యప్పుటనుండియుఁ జరిత్రప్రసిద్ధి వహించి తెనుఁగుదేశమునఁ బెక్కుసంస్థానములు స్థాపించి యున్న వేంకటగిరి సంస్థానాధీశ్వరులును గాకతీయులు ఊత్రియు లని చెప్పుచుండుటయు నను ప్రబలప్రమాణములు కాకతీయులు ఊత్రియులని ఋజువుచేయుచున్నవి.

కాకతీప్రతాపరుద్రమహారాజుకుమారుడ ననిచెప్పుకొనిన రెడ్డిశాసన మొకటి గలదు. ఇతఁడు ప్రణావరుద్రున కొరసపుత్రుడైనదియు మఱియొక

పుత్రుడైనదియు భావిపరిశోధనలవలనఁ దేలవలసియున్నదని. యాంధ్రుల చరిత్రకానులు వ్రాసిరి. ఈచరిత్రకారులే గణపతిదేవుఁడు చక్రవర్తిపదవిఁ బొందినపిదప నీతని ఘనత నిరూపించుటకై సూర్యవంశస్థుఁడని స్లాఘింపఁబడినట్లు వ్రాసిరి. గణపతిదేవునినాఁటికే సూర్యవంశక్షత్రియులుగ స్లాఘింపఁబడుచున్న కాకతీయులు ప్రతాపరుద్రునివఱకు క్షత్రియు లని చెప్పుకొని ప్రతాపరుద్రుని యశారసపుత్రుఁడు తాను రెడ్డినని ప్రకటించుకొనునా. కనుక నీతఁడు భోగభార్య పుత్రుఁడే యైయుండవలయును.

సభాధ్యక్షుడినభ్యవతంసులారా! నేను మీయెదుటఁ బ్రతిశ్రుతపఱచిన విషయమునందు శతాంశమైన నెఱవేర్చికొనఁగలిగినచో నది తమయాశేః ప్రభావమే. ఉభయపక్షములందును నేపక్షమునందలి ప్రమాణములు దుర్బలంబులో యెక్కువ ప్రబలంబులో యిదమిట్లనుని నిర్ణయించుట మీకుఁ గర్తవ్యమచుమాటను జ్ఞాపకముచేసి నావ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

సశ్వవాయ వేంకటనీలాద్రిరాజు.

II

కొన్నిశాసనములను బట్టియు విద్యానాథకృత మగుప్రతాపరుద్రీయమును బట్టియుఁ గాకతీయరాజులు క్షత్రియేతరులైనట్లూహింపఁదగి యున్నదని నేను నామొదటివ్యాసమునందుఁ జెప్పియున్నాఁడను. ఆమతమును ఖండించుచుఁ గాకతీయులు క్షత్రియులే యని శ్రీనీలాద్రిరాజుగారు ప్రతిపాదించినారు. నీలాద్రిరాజుగారు క్షత్రియులు. కాకతీయవంశజులని వ్యవహరింపఁబడుచున్న మందఱాటివారికి బంధువులుకూడఁ గావచ్చును. కాఁబట్టి యాయన కాకతీయులు క్షత్రియు లని సాధింప యత్నించుట వింత గాదు. ఆవాదము తప్పుని యేవిధమున నైనను సాధింపవలయు నని పట్టుపట్టవలసిన నిమిత్తము నాకు లేదు. నాకు దొరకిన యాధారములనుబట్టి కాకతీయరాజులు క్షత్రియులు కా రని తోచినందున నే నట్లు వ్రాసినాఁడను. నీలాద్రిరాజుగారు చెప్పిన హేతువును జక్కగాఁ బరిశీలించితిని. కాని నాపూర్వపు టభిప్రాయమును మార్చుకొనుటకుఁ దగిన కారణము లందుఁ గనఁబడలేదు.

కాకతీయులు సూర్యవంశపుక్షత్రియులును జంప్రవంశపుక్షత్రియులును

గా రని ప్రతాపరుద్రీయము చాటుచున్నది. ఇది కా దని నీలాద్రిరాజుగా రన లేదు. అనలేదు. కాని కాకతీయులు ఊత్రియు లని ప్రతాపరుద్రీయమునం దచ్చటచ్చట నున్నది కావున వాగు వర్ణమున ఊత్రియు లనియే విద్యానాథుని యాశయమని నిర్ణయింపవలయు ననియు సూర్యచంద్రవంశములకంటె భిన్న మగుఊత్రియవంశములు కొన్నిపురాణములయందు వర్ణింపబడి యున్న వనియుఁ గాకతీయవంశముకూడ నట్టిఊత్రియవంశము కావచ్చు ననియు రాజుగారివా దము. రాజుగారుచెప్పిన యుపపత్తునుబట్టి చూడఁగాఁ గాకతీయులు వర్ణము చేత ఊత్రియు లనియే విద్యానాథుని యాశయ మని యూహింపవచ్చును. ప్రతాపరుద్రీయములోఁ గాకతీయులు ఊత్రియులని కొన్నిచోటులఁ జెప్పబడి యున్నమాట సత్యము. అచ్చట ఊత్రియవంశములు వర్ణవాచకములు కా వనుటకుఁ దగిన కారణములు లేవు. కావున విద్యానాథుఁడు కాకతీయులను ఊత్రియు లనియే వర్ణించినాఁ డని యొప్పికొందము. సూర్యచంద్రవంశములకంటె భిన్న మయిన ఊత్రియవంశములు కొన్ని పురాణములయందు వర్ణింపబడినట్లు కూడ నొప్పికొందము.

అంతమాత్రముచేతఁ గాకతీయులకు ఊత్రియశ్యము సిద్ధింపఁజాలదు. విద్యానాథుఁడు కవి, ప్రతాపరుద్రుఁడు కృతివతి. కృతివతి నుత్తమనాయకునిగా వర్ణించుట కవికిఁ గర్తవ్యము. అందులోఁ బ్రతాపరుద్రుఁడు గొప్పప్రభువు. అతఁడు ఊత్రియుఁ డని విద్యానాథుఁడు చెప్పుటలో విశేషము లేదు. అది సామాన్యకవ్యాచారమును బట్టి చెప్పినమాట. ఇట్టి వాక్యములు నిర్బాధక ములుగా నున్నప్పుడు ప్రమాణములుగా గ్రహింపఁదగినవే గాని సబాధకము లయినప్పుడు ప్రమాణములు కానేరవు. విద్యానాథునివాక్యము ప్రబలప్రమాణముచే బాధింపఁబడుచున్నది. ఎట్లనఁ—

కాకతీయరాజులకాలమందుఁ బుట్టిన శాసనము లనేకము లున్నవి. ఇంత నతికు దూరకినవే వందలకొలఁది గలవు. ఈ శాసనములలోఁ గాకతీయవంశావతార క్రమ మిట్లున్నది. ౧. ప్రోలరాజు. ౨. ఇతనికొడుకు త్రిభువనమల్లదేవుఁ డనుబిరుదముగల చేతరాజు. ౩. ఇతనికొడుకు ప్రోలరాజు. ౪. ఇతనికొడుకు రుద్రదేవుఁడు. ౫. ఇతనితమ్ముఁడు మహాదేవుఁడు. ౬. ఇతనికొడుకు గణపతిదేవుఁడు. ౭. ఇతనికూతురు రుద్రమదేవి. ౮. ఈమె దాహిత్రుఁడు ప్రతాపరుద్రదేవుఁడు. వీరిలో గణపతిదేవుఁడు చిరకాలము రాజ్యము చేసి రాజ్యమును వృద్ధి పొందించెను. సముద్రప్రాంతమందలి యాంధ్ర

దేశము సంతకుఁబూర్వము పాలించుచుండిన చోళసంశపురాజుల జయించి యాదేశము నాక్రమించు కొనియెను. చోళరాజుల జయించుటకుఁ బూర్వము గణపతిదేవుని కాలమందుఁ గాని తత్పూర్వరాజుల కాలమందుఁ గాని పుట్టిన శాసనములలో నెచ్చటను గాకతీయులు క్షత్రియులనుట కాధారములులేవు. గణపతిదేవుని పెవతండ్రి యగురుద్రదేవుని కాలములోఁ బుట్టిన శాసన మొకటి యుచుకొండలో వేయిగాళ్లనుంటపము సమీపమున స్థాపించఁబడి యున్న శిలాస్తంభముమీఁదఁ జెక్కఁబడియున్నది. ఇది విక్కిలి పెద్దశాసనము. రాజవంశమును వర్ణింతు నని కవి ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నాఁడు. నిజముగాఁ గాకతీయులు క్షత్రియులే యైనచో నీశాసనమం దామాట తప్పక యుండియుండును. శాసనమందు రుద్రదేవుఁడు “కాకత్యవంశ సంభూతుఁ” డనిమాత్రమే యున్నది గాని క్షత్రియఁడని లేదు. ఈలోపము కాకతీయక్షత్రియశ్వేదాదమునకు భౌధకము కాక మానదు. ఈశాసనములో సంశాపతారనర్థనభాగము నీవాగ్రసమునకుఁ బ్రథమానుబంధముగా నుదాహరించుచున్నాఁడను. ఈభాగమును నాయొద్దనున్న శాసనప్రతిబింబమును బట్టి యెత్తివ్రాసి నాఁడిను. శాసనమునంతకు జూడఁ గోరువారు (Indian Antiquary) ఇండియన్ అంటిక్వరీయను పత్రిక చూడవలయును.

చోళులు తాము సూర్యవంశపురాజుల యని మొదటినుండియుఁ జెప్పుకొనుచుండిరి. అట్టిచోళరాజులను జయించినపిదప గణపతిదేవుని కాలములోఁ బుట్టిన కొన్ని శాసనములలోఁ గాకతీయులు సూర్యవంశపుక్షత్రియు లనిచెప్పఁబడియున్నది. అట్టిశాసనములలో నొకటి గుంటూరుమండలమందు మోటుపల్లిగ్రామములో శ్రీవీరభద్రేశ్వరస్వామి యాలయముసమీపములోఁ బాఠఁతఁబడియున్న తాతిపలకమీఁదఁ జెక్కఁబడి యున్నది. అందలి సంశాపతారనర్థనభాగము రెండవ యనుబంధముగా నుదాహరించుచున్నాను. ఈశాసనమును సమగ్రముగాఁ జదువఁ గోరువారు Epigraphia Indica యనుపత్రిక ౧౨-వ సంపుటము చూడవలయును. కాకతీయులు సూర్యవంశక్షత్రియు లని యాశాసనమునందు స్పష్టముగ నున్నది. ఇటులే మఱి మూఁడునాలుగు శాసనము లందున్నది. కాని గణపతిదేవునియనంతరము పుట్టిన శాసనములలో నెక్కడ నీవిషయము కాసరాదు. గణపతిదేవుఁడు సూర్యవంశపురాజు లైనఁ చోళుల జయించినపిమ్మటఁ బుట్టిన కొన్ని శాసనములలోఁ గాకతీయులు సూర్యవంశపుక్షత్రియు లనియున్నది. అంతకుఁబూర్వము పుట్టిన శాసనములలోఁ గాని గణ

పతిదేవుని యనంతరము పుట్టిన శాసనములలోఁ గాని యీమాట లేదు. సరిగదా కాకతీయులు ఊత్రియు లనుటకుఁ గూడఁ దగినయాధారములు లేవు. ఇది యిట్లుండ గణపతిదేవుని మునినునముఁ జగుప్రతాపదేవుని కాలమందుఁ బుట్టినప్రతాపరుద్రీయములోఁ గాకతీయులు సూర్యచంద్రపంశజులుగాని ఊత్రియులని యున్నది. ఇట్లు వివిధముగా నేలయుండవలయును? కాకతీయులు ఊత్రియులే యైనచో మొదటినుండియు నామాట శాసనములలో నేల లేకు? గణపతిదేవునినాటి శాసనములు కొన్నింటిలోఁ గాకతీయులు సూర్యపంశపురాజులని యుండఁగాఁ బ్రతాపరుద్రీయములో సూర్యపంశపురాజులు కా రని యుండ నేల? వీనిలో మన కేదిప్రమాణము?

సూర్యచంద్రపంశములకంటె వేఱయిన కొన్ని ఊత్రియపంశము లున్నట్లు పురాణములలోఁ జెప్పబడి యున్నట్లుంగీకరింతము. కాకతీయపంశము పురానోక్తము కాదు. పశ్చియాప, కరిదండ, పూషవాడాది పంశములతోపాటికాకతీయపంశముగూడ నూతనముగాఁ గనిపెట్టబడిన మార్కండేయపురాణోత్తరభాగములో వర్ణింపబడినదేమో గాని ప్రసిద్ధపురాణములలో లేదు. ఆ పురాణములలో వర్ణింపబడిన ఊత్రియపంశములలో నేపంశములో నీకాకతీయపంశ మంతస్థాతమో నీలాద్రిరాజుగారు చెప్పవలసియున్నది.

ఈకారణమువలన నావాదము నీలాద్రిరాజుగారిచే ఖండితము కాలేదని సహృదయు లెఱుంగుదురుగాక.

జ. రామయ్య.

౧-వ యనుబంధము.

(అనుచుకొండలో వేయికాళ్లమంటపము సమీపమందున్న కొత్తపంశముమీఁదఁ జెక్కబడిన శాసనము.)

య సోశ్చుంగతరంగతాశితవియత్నస్తార్థవీయం జలం । పాదాంగుష్ఠనఖాగ్రవఘ్నమభని దూభమండలోద్ధారణే । దంష్ట్రాకోటికుటీరకోటరగతం త్రైలోక్యమబ్బిందువ దృష్టాండాశ్రవ రోమకందనికరో పందేవరాహంహరిం ॥ శ్రీహేరంబ నిలంబికుంతలమల స్థలీదలత్కుట్టుల వ్రాతోజృంభిత(+)దలుబ్ధమధుపధావోత్కరస్యాపున । స్థితప్రీతమనా భవత్యమహమే ది(+ం తిదం తద్యుతి ప్రోదా మోద్దలవైవిధ్యమలన ద్దంతాంతికాంత్యాశ్రయః॥ (+) తేన దుగ్ధలహరీ

భువంశతన దుష్టోదధే రమ్యతదీధితి నిర్మితేన । శ్రీఖండసింహపరిపాంకురపుత్త
 లీన నక్షత్ర సత్త్వవిరతంతు సరస్వతీనః ॥ భారణ్యుషకులశ్రీయః పరిమృఢశ్రౌతక్రి
 యాక్షరః । శ్రీరామేశ్వందీప్తితో జనయితా యస్యశీతా వగ్రణః । సోభిం
 తేంద్రసరోద్వయామృతయతే శ్చిహ్వయతి శ్రద్ధయా । శ్రీమద్భువః శేషైరస్య
 సుమతే ర్వంశావలంబ్యయేః శ్రీమత్ప్రభువనమహ్లా రాజా కాకత్యవంశసంభూతః ।
 ప్రబలతిపుంగునారీవైభవ్యవిభాయకాదార్యః ॥ శ్రీకాకత్యవంశేంద్రతిలకో వైరేంద్ర
 హృత్పావకః సత్పాత్రేనసుదామకః ప్రతిదిగం కాంతామనోంజకః దుష్టాం
 తావయమావకః పురహర శ్రీపావపద్మాచ్ఛతో న్యసూభితృపుత్రనాయకస్త్రిభువన
 శ్రీమల్లదేవో బభౌ ॥ తత్పుత్రః శివపాదప్యముగళభాగ్నామ్మతానందభూల్లం
 తాకో రిపుసుందరీజనమహాసౌభాగ్యసంబచ్చియః । ప్రోల్రాజ ఇతిప్రసిద్ధి మ
 గమదైవీరేంద్రనరావసహోనిశ్శంకప్రథవప్రసింఘన మహాహంకార లంకేశ్వరః ॥

హస్తారోహణక్షరః ॥ చాళుక్యయాదామః ॥ శిశ్వద్యుద్ధవిబద్ధ
 గహ్వరమతిం యుద్ధేబంధిక్షణాత్ । శ్రీమల్లేలవదేన మంబుననిభస్తంభేరమ
 స్థంక్షణాత్ । ప్రభాత్యోరిపుకంఠఖండన విధో భక్త్యానురాగా జ్ఞహా ॥

యోకుంః సతే రికుంశపగమస్థైర్జ్ఞాన్రభారోల్లస భారాపాతనిపాతవైక
 చతురం గోవిందరాజాహ్వయం । బద్ధోన్మద్య తవోదయక్షతిశ్చ తే నాజ్యం
 దదౌ లీలయా లుంకాకోవిషయస్య తస్య సమరే సద్యోదీప్తుగురుః ॥

కృష్ణేశ ధౌరమంత్రకూటసగిరిం నాథోయో నిష్క్రపో గుంహఃఖండిత
 ఏన ముంశితశిరాః ప్రోజాంకవక్షస్థః । ఏనోఽంభకవత్పలాయసహో చాత్రోగ
 తఃసాంపురీం ఆహూతోపి నృపేశ్వరస్య పురతః ప్రలేనయుధాయయత్ ॥

అస్యచ్చానుమకాంశనామసగిరిం సంవేప్యయాయం స్థితో నానామం
 డలికాన్వితో భవిషగద్దేవ సుదేవప్రభః । స్తబ్ధ స్తంభిత ఏనకాన్యకరణే శక్తః క్ష
 ణాన్నిర్గతః శ్రీపత్మోలపుంస్య తస్య జయనః కింబ్రానుహే గౌరవమ్ ॥

దేవీ ముప్పుచునానుభేచుసహితా యాన్యగుణా స్తారకాః కీర్తి శ్చారద
 చంద్రికేన విలసత్కంఠేస్తు నోపమా । కానశ్యేవచ జానకీనచ సతి కుంతీ
 పద్మేవసా పౌలోనిావచ చండీకేనచపరా తత్యభవ ద్భామినీ ॥

తస్య స్తస్య సుతౌ జనీహ సరమానందైకకందాంకురః కామః కిం
 సలకూబరః శివసూతః స్కందో జయంతోధవా । జిష్ణుర్వజ్రధరోధవాహరిర
 యం దస్త్రా కుమారా వతే భక్తః శ్రీగిరికేహిణాయ జగతః శ్రీగుప్తదేవోస్థపః ॥

శ్లోకశ్చుంగ తురంగశ్చుంగవచయారోహక్రమే కర్తరం దొమ్మం చామి-
రాక్రగుక్రమభరం భంకావీ సప్తజ్జీలయా । క్షిప్త పాస్తాభవానుతైః శరశఃకైర్విద్రా-
వ్యవిద్రావ్యమో పభేనృపాశ్చేదయశ్చుంగః గ్రామం సహస్రో శ్చుకః ॥

ఈజే మేఘవికంబశంబరభరిణీ వక్షియంత్రౌభృతాం దుర్వావోద్ధురవీర-
మంత్రసమయాదాక్షక దీహౌగురుః । శ్రీమన్తేగిదేవసంగపమయ ప్రాచ్యూతద-
ర్పాసహం ప్రాచ్యశ్రీనాలహసదేశవిభవం శ్రీసుప్రచేవం సదా ॥

భీమేన భీమశకులేన కులేనహీనో గ్రస్తోమమారాహ్మపామూషక వల్లభేన ।
మాద్భారసింభకసరోణ మహాంభకారే గోకర్ణనామభుజగో భవవిహారమానీ ॥

శ్రీమద్రుద్రపరాశ్రమోక్షభయ వ్యామోహనానోన్మల్లన చ్ఛాత్రుత్ర-
స్తసమస్తగాత్రవిలసచ్ఛోదయత్నావతేః । ఉన్నతాభవ స్థిరైరాభవ మహాభూ-
రాభిరూహాభవ ప్రోద్భూతా ఇవసంకులాభవ తదాప్రాణాః స్రయాతా దినమ్ ॥

యాతేపి శైలపశుపేదినమస్యభీత్యా సర్వావినాశకవికృతగాత్రయష్టే ।
శ్రీదురదేవ్యవతేః పృథునిక్రమస్య భీమోపి రాజ్యసదవీంతుణికాంస లేభే . . .

౨-౪ యనుబంధము.

(గుంటూరునందలములో మోటుపల్లి గ్రామనందు శ్రీవీరభద్రస్వామి యాలయము సమాపమున
నన్నులైర్వంధముమీఁది శాసనము)

అధిజలనిధిశేషే కోపి పర్వంకశేషే విహగతికిల దేవః పద్మనాసాసహ-
యః । ప్రసవననయస్తా విష్ణుపానామముష్య స్యయమజనిహీ నాభీపద్మతః పద్మ-
యోనిః ॥

విశ్వైవసాంచ తమసాంచ నిరాకరిష్ణు రంభోరుహంచ హరితార్దచ వికా-
సహేతుః । తస్యేక్షగా జ్వరదేశమమిదం సిన్ధుతీరావిర్భభూవ భగవా సయ-
మంకుమాళీ ॥

తతో మను రభూన్నామ్నా శేఖరం సయదర్శినాం । విశ్వరాజసమూ-
ర్ధస్య చూడామణి రివాపరః ॥

ఇత్యౌకుర్నామ తస్మి న్నభవదభిజనే భూభుజాం చక్రవర్తీ । సామోచ్చీనశ్చ-
వతూః స్వయముదితభవ త్రాతుకామో ధరిత్రీం । ఏకచ్ఛత్రం సమస్తం జగద-
నుభవతో యస్యసదీప్తసమాలం భూకైంకర్యాణి చక్రేసముపహృతకం విశ్వరా-
జస్యచక్రం ॥

ఆపూర్వా త్వర్యతేంద్రా దనుగకరితట క్రిడితోచ్ఛాపచాగ్రా దాచప్ర
త్యంభహిమ్రా ద్వరుణపురవధూ దత్తసంకేతశృంగాత్ । యస్యాన్యస్వాన్య
నూన్యం శ్రమనముపనతం తేత్రమాహు ధ్ధరిత్రిం భూమావిర్భానభూమా నమ
జనిజననే తన్య మాంధాశృనామా ॥

శాస్త్రహిం పరిహృతాన్యస్పృహతపత్రాం దద్వంశమాక్షిక మభూ త్సగరో
సలేంద్రః । యస్యాశ్వ సేధతురగం భువిమార్గమాణైః ఖాత స్తనూజనివహై
రయ మంబురాశిః ॥

అథ నిరవహత్పూర్వాముర్వీధురాం సభగీరథః కఠినకపిలక్రోధాలీఢస్వ
సంశ్యవిముక్తయే గగనశిరసో గంగాం దుద్రో త్రమాంగమత శ్చిరా దవనిమనఘై
స్తావృద్ధిస్తై స్తపోభి రసీనయత్ ॥

మానేస్తస్తి స్వస్వవాయే జనిమకృత రఘుదైత్రయాత్రా చనంగ ప్రేరీభి
ద్గంభీరపటహరవభయోద్భాంతవి ద్వేషి పాంథః । అశ్వేం యస్యాశ్వశృంగం స్వచి
దవహరతో భాతి పత్యుః సురాణాం ప్రశ్నితాం దహ్యమాన్తాం దహతుం సువా
క్షీణమన్యైం సహస్రం ॥

ఆసీ దాచక్రవాలా తృణతిమ చాచక్రాం దాచక్రం ప్రవృత్తం దాచక్రం
మహత్యాం తదనుదశరథో నామరాజాధిరాజః । పూర్వం ద్వ్యంబుద్ధ త్రిశ
పరివృధం పుంగవీభూతమారా దారుహ్యసహ్యశౌర్యోష్ణలభుజముః ధీ దంబరే
శంబరం యః ॥

ప్రాక్షిప్తై ర్విష్టసానాం తదను దశరథః పుత్రకామేష్టి మిష్టావ్ పుత్రోజా
తస్తదాస్తా మయరపురవహో రామనామ్నాత్రిధామ్నా । యేన ప్రాంతాధిసిం
హా స్తనగబలనతా బంధురః కోపిపంథా స్తూర్ణం నిస్తీర్ణ మర్ణః కి మపరమనవో
లుంతితా దాశకంతాః ॥

సత్యం భద్రాసన నిభభుజా సత్తయావీరలత్యై జాతస్తస్త్రికా క్షితిపతికులే
దుష్టయో నామ రాజా । యద్వాత్రాయా హయఖురరజః వీతతోయా స్సము
గ్రా లోపాముత్రా దయితచులుకా త్యాహితానాం స్తరంతి ॥

అథనిరవిశ దుగ్వీం తత్కులోదస్వదిందుః సకలజలధివేలా మేఖలాం
ప్రేలిగాజః । దుసుకరవాలా కాలకాలాంబువాహా భ్యుదయహృదయశల్య
ప్రప్రసరాజహంసః ॥

కులగృహమనులిమ్నో జన్మభూమిం మహిమ్నః పదమతిమధుర్విష్ణుః ప్రేమ
ధానుప్రధిమ్నః । ప్రతినిధిమువధీనాం సంచయం తోయస్పష్టే రక్షుల మకృత
కేసర్యాఖ్యయా యస్తటాకం ॥

అథ చతురంబురాశిశనాం భువమస్యనుతః ప్రైభువనమ్లదేవ ఇతిభూమి
పతిర్భుజే । నిజభుజవర్చసంశవసమర్చితకృష్ణకర ప్రతిభాటగంషకంతపరిమోట
నచండభుజః ॥

అశిషదథ సమస్తాం తస్యపుత్రోధరిత్రీ మశని రరిస్పృశాణాం భూపతిః
ప్రోలరాజః । ప్రతిసమరధరిత్రి ప్రవ్రచచ్ఛత్రుసేనా చరణబహుబధూలీ పంకిత
వ్యోమగుంగః ॥

అథ భువమధిచక్రే తస్యపుత్రస్సమంతా త్మరచస్యపతిచక్రచక్రవాలాద్రి
వక్త్రాం । ఉమరసమురంగత్వంగదశ్వీయ శశ్వద్విహితమహితభూభృద్విద్రవో
రుద్రదేవః ॥

అథ నిజభుజ్జైతే తత్కనీయా సశేషా ముధితధరణిమేనాం శ్రీమహాదేవ
రాజః । ప్రణతివిముఖమాసీ ద్యద్రజే కాండిశీకం గిరితటగృహమధిత్వాపతీనాం
కుటుంబం ॥

అమరతరురివాణ్ణే రత్రినేత్రాదివేంశు గృహనన్యవ ముకుందా ల్లోచనా
సంపదాయూ । అథగణపతిదేవః శ్రీమహాదేవరాజాదజని భువనభూత్యై భూభు
జాం చక్రవర్తీ ॥

శ్రీ మత్.

తత్త్వచదేశ్యస్వరూపము.

(ఇది వాచాంశ్రూపాక్షయములలోని తత్త్వచదేశ్య ప్రకరణము సంగ్రహము.)

సంస్కృతశ్రావ్యతములనుబట్టి నవనములు తత్త్వనములు. అనగా 'వర్ణలోప వర్ణాగమ వర్ణవ్యత్యయములను శాస్త్రప్రకారముపొంది వ్యవహరింపఁ బడు శబ్దములు తత్త్వము' అని లాక్షణికులనుతము. లాక్షణికులు కొందఱ ఊతత్త్వవ లక్షణసంవర్ధమున - సిరి - వెన్నుడు - జాబి - చందమామ మొదలగు కొన్ని శబ్దముల నుదాహరించిరి గాని యెల్లవికృతినవహులకుఁ దగిన ప్రత్యేక నిఘంటువు లేదు. ఇటీవలఁ గేతనాప్పకవిసూరనాదుల సూచనల ననుసరించి శబ్దరత్నాంశ నిఘంటుకర్త లగు శ్రీనీతారామాచార్యులుగాను మిక్కిలి శ్రమచేసి యెల్లతత్త్వముల నొక్కచోఁ గూర్చి వైకృతదీపిక యను పేర నొకకోశమును బ్రకటించిరి. సుమారు ౨౩౦౦ పదములను జూపుచున్న యిది భాషకు మహోపకారిక మగుటకు సంశయము లేదు. కాని యందలి కొన్నిపదములుమాత్రము సంశయోత్పదములుగా నున్నవి. అట్టిపదములు రెండుమూఁడయిన నిపు డుదాహరింపఁబూనుట సంవర్ధమునుబట్టి తత్త్వచతత్త్వమును డెలుపుటకే కాని యాంధ్రలోకమునకు శబ్దరత్నాంశమును సంబంధించి దేశభాషకు మహోపకారము గావించిన శ్రీనీతారామాచార్యులవారి వైకృతదీపికను విమర్శించుటకుఁ గాదని ముందుగా వారిని గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములతో స్మరించుచుఁ దత్త్వచదేశ్యరూపము నించుక తేలిపెదను.

అల్లియూర్వలకుఁ బ్రాకృతము గృహభాష యగుటచేతను దేశమునఁ జాలకాని పది రాజకీయభాష యగుటచేతను దఱచుగా సందలిపదములు సమయసందర్భములనుబట్టి వాడుకలోఁ బ్రవేశించుట నైజము. మరియు నాగ్ర్యలకు సంస్కృత మభిమానభాష యగుటచేఁ దదభిజ్ఞులు మాటలాడు నపుడు సంస్కృతపదములు గొన్ని వాడుకలో దొరలుటయు సహజమే. అట్లుదొర్లి నచ్చి యీదేశ్యమునఁ జొచ్చిన యయ్యాపదము లప్పటిలోకుల నోళ్లలోఁ బడి యుచ్చారణవైషమ్యమునఁ బల్లటలుగొట్టికొట్టి తుద కెట్లో కొన్నిమార్పులతో

స్థిరపడగా వానినే మనప్రాచీనులు తదృశములనుగా వ్యవహరించిరి తెలిసికొనవచ్చును. అట్లు వాడుకలోనికి వచ్చిన యయ్యసంస్కృతప్రాకృతపదములు వారివారికి దొడుగుగా నోటికి వచ్చెడినై యుండును గాని యేమేదిన్యాదినిఘంటువులోనో మూలమూలల నుండెడినై యుండు ననుట యు నాశబ్దము లపు డే యర్థముల వాడఁబడుచుండెనో యాయర్థములే వాని విశ్వసనీయముల నంటి. యుండు ననుటయు యర్థము గాని సూక్ష్మము మాత్రవంతనే యర్థముగూడ మాటు ననుట యంత యుక్తి యున్నది గాదు. మఱియు నేనయిన నొకవస్తువును దెలిపిపెడినూట వాడుకలో నొకటి లేక రెండుండెను గాని నిఘంటువులోని దానివర్గాయవనము లన్నియు నుండునా? లోకములో నెంతయున నీ నేరేము? యని యడుగుటకు నీనానుభవము మే మని యడుగువాడు గొంత యుండును గాని యిప్పుట్టిన సంజ్ఞ, అభిధానము, ఆఖ్య, అభిఖ్య, అవ్యాయము మున్నగు నామసర్గాయము లన్నియుఁ బ్రయోగించువా రుందురా? ఇట్టియొకఁ గొన్ని తదృశములగతి యెట్లున్నదో చూడఁడు.

సంస్కృతమున ఖరు శబ్దమొకటి గలదు. దీనికి ఖరశ తురగ శంభుదంత గర్వము లర్థములు. దీనిని నానులింగానుశాసన కారుఁ డెఱుంగఁడు. దీనినుండి కోటి గుఱ్ఱము పుట్టినవంటి సంతపంపుల కథేనము పాటించికొన్నను ఖరశ శంభు గర్వార్థములను దెలుపు పదము లింకను దీనినుండి పుట్టలేదు. పై రెండు పదములందును శకట రేఫ మున్నది. ఈశబ్దములను తదృశము లనుట, “శకట రేఫము తత్సమ తదృశములందు లే” దనెడికొండలు నైయాకర్షణులమితమును నిరాకరించి గురు రేఫము తదృశములఁగూడఁ గలదనెడివ్యవహారమును బలపఱచు కొనుట కుపయోగించునేమో కాని యీ ఖరుశబ్దము గుఱ్ఱమును కోటిను దెలుపుట కెపుడయిన వాడుకలోనికి వచ్చుట నైజ మగునేమో యాలోచింపుడు. ఈయర్థముల వాడఁదగినవియు సర్వసామాన్యముగా సర్వత్ర యుపయోగింపఁబడుచున్నవియు నగు అశ్వతురగాదులు దంతదంష్ట్రాదులు నగుపదము లనేకములుండఁగా, నేనాన్యార్థత్వమాలనో చంకఁబెట్టికొని పోయి గుఱ్ఱమును కోటిను గూడఁ జెప్పవలసి వచ్చినపు డీయనే కార్థములను దెలుపు ఖరుశబ్దమును బ్రయోగించువాఁ డొకఁడని యాకాలమున నుండు ననుట నమ్మఁదగి యుండునా? ఇదిగాక పెక్కువస్తువుల నొక్కట పదము దెలుపుట వాడుకలో సహజమయినదా? ఇంక వాడుకలోని కీపదము రాకపోయినచో గూఢార్థకోశములను వెదకి ఖరుశబ్దమును సంపాదించి దానినుండి గుఱ్ఱము గొట్టును బూర్వ లెవరో ననినేక

పుట్టించి యుందు రనుట యుక్త మగునా? కావున దీనింబట్టి దేశ్యములయిన కోట గుట్టములు దద్భవము లనుటకై వైకృతదీపిక ఖరుశబ్దమును సంపాదించినచో లేక యేయమరపకపారిజాతములోనో యిది వెలసినతరువాతనే యని దేశ్యమున నుదయించినచో యూహింపుడు. ఇక దీని నిట్లుంచి యంతకంటెను వింతయయిన యింకొకదానిం జూతము.

కుంజశబ్దము త్రిలింగమైన గీర్వాణపదము. దీనికి నంటకుండ, జారజాడు, నిప్పులగుండము నని సుప్రసిద్ధము లయినయర్థములు గలవు. ఇంకను గొన్ని యర్థము లందందుఁ గలవు గాని యమరకోశము దీనిమొదటి రెండర్థములనే యెఱుఁగును. వైకృతదీపికలో దీనినుండి పుట్టినపదములు. కుండ - గుండము - గుండు - గుంట - గుంత - గుట్ట - కొండ - కుంట - అను నెనిమిది. పైసంస్కృతపదము రూపాంతరమయిన కుండికాశబ్దమువలన గుండిగ పుట్టి యందేయున్నది. ఇట్టి యొడఁ దద్భవము ప్రకృత్యర్థముకంటె భిన్నార్థమును గూడఁ దెల్పున నెడి మహారాజసూత్రసూత్రముగా నున్నపు డెల్లవిధములఁ బైవానిం బోలిన గండ - గండి - గిండి - గుంజ - గొండి - గంటు - గట్టి - గట్టు - గిట్ట - కుంటెన - కొండిక - మున్నగు వానింగూడ దీనినుండి పుట్టినట్లుగానే నిరూపించినచో వీనికై యితర ప్రకృతులను నెదకెడి యావశ్యకతయులేకపోవును. తద్భవభారము నొకతట్టు కుండశబ్దమే యాఁపియుండును గాని యివిమాత్రము దీనినుండి తప్పి వేఱుచోట్లఁ బుట్టినవి. చూచితీరా! ఇన్నియర్థముల నొక్కకుండపదము వాడఁబడె ననుట కంటె వింత వేఱుండునా? ఇట్లల్లమయిన యక్షరసామ్యమునే యూతగాఁ గొని తద్భవ మథాంతరమును తెల్పు న నెడిసూత్రమునే చేతఁగొన్నచో నాంగ్ర దేశ్యపదము లన్నియుఁ దద్భవము లగుటయే కాదు లోకములోని సకలభాషా పదములు సంస్కృతభాషము లనుట కాటంక ముండునా? ఇట్లే వైకృతదీపికలోని సంస్కృత తద్భవపదములను బరిశీలించినచో దాదాపుగా నాలుగైదువందల దేశ్యపదము లయినఁ దద్భవములుగా మాఱినట్లు కనఁబడకపోవు. ఆపదము లన్నియు శబ్దరత్నాకరమునఁ గూడ వైకృతములుగానే నిరూపింపఁబడియున్నవి. కావునఁ దద్భవవివక్షయందు వ్యవహారయోగ్యత, అక్షరసామ్యము, అర్థసంబంధమును బ్రధానము లగు నని తలంపవలయును గాని తోకను జూచినంతనే పులి యనునట్లుగా నయినదియుఁ గానిదియుఁ దద్భవ మని తలంపరాదు. ప్రకృత్యర్థమునకు నాలుగొమ్మడ దూరమున నున్నవియు శకలచేఢము గలవియు సర్వ జనసామాన్యముగా న్యవహారమున నుండక సుప్రసిద్ధసంస్కృతభాషాగ్రంథము

లలోఁ గూడ లేక యేనిఘంటువులలోనా మాటుమాలలనుండు వదములతో నించుక యర్థవర్ణసామ్య ముండియు నుండనట్లుగాఁ గనఁబడునవియు నగు తెలుఁగువదములు తదృశము లని భ్రాంతిపడరాదు. ఇట్లు చెప్పుటచే నన్నియు దేశ్యములే యనవచ్చు నని యాక్షేపింపరాదు. వైప్రసంగము ననుసరించి యుక్తియుక్తములై నిర్బాధకములై కనఁబడు కొమరుఁడు, పయనము, గొనము, దేవళము, చక్కెర, రాతిరి, కన్నియ మున్నగువాని నెవరు తదృశము లనరు? వైకృతదీపికలోని అంతః = అందము, భీతః = భీద, భరః = పరువు, ఉరః = తొమ్ము, కుండలం = గుంఢము, మొదలుగాఁ గలవాని నెవరు తదృశము లని నమ్ముదురు. ఇందు లోపల ననెడియర్థమిచ్చు “అంతర్” అనెడి రేఖాంతావ్యయమునుండి కాని, నాశము, తుద, కడపటిది యనునర్థము లిచ్చు ‘అంత’ శబ్దమునుండి కాని ‘అందము’ పుట్టె ననుట హాస్యాస్పదము గదా? ఇఁక సమసింహుఁడు గూడ నెఱుఁగని సౌందర్యార్థక మయినయంతశబ్దమొందయినఁ గల దేమోయనుకొందము. అది యంద మను నర్థమున వాడుకకు రాఁదగి యున్నదా? కానిచో దీని కంద మనువికృతరూప మెట్లువచ్చును? ఇఁక దక్కినవాని యాచిత్యమును బాఠకు లే విమర్శింతురుగాక.

ఇప్పుడు స్వార్థమును విడిచి వాణిజ్య మనెడియర్థమున వర్తకశబ్దము మెల్లగా వాడుకలోఁ బ్రవేశించి యిప్పటిగ్రంథములఁ బ్రాచుర్యంపడలేదా? అక్షయశబ్దార్థమును విడిచి “అక్కజము” పూర్వగ్రంథముల నాశ్చర్యార్థములఁ బ్రయోగించఁబడలేదా? కావునఁ దదృశ మర్థాంతరద్యోతకముగాఁ గూడ దనునియమ మెక్కడిది యని యాక్షేపము రావచ్చును. సత్యమే. వర్తకము వంటి తస్మినుపదము లిట్లు ప్రవేశించుట యెంతవఱ కర్హమో ప్రాజ్ఞలోకమే నిర్ణయించుకొనుఁగాక. ఇఁకనో యర్థాంతరరూపము లయినతదృశములు గొన్ని భాషలో లేవనుటకై యీప్రసంగ మెత్తినది గాదు. అట్టిపదములును గావ్యంబుల లెక్క కెన్నో గానరావు. ఒకవేళఁ బెక్కు లున్నవని యంగీకరింపఁ దగి యున్నను నవి పేద, కత్తె మున్నగువానివలెఁ బ్రకృతిభావమునకుఁ గూడ దూరముగా నున్నట్లు గానరావు. మతుబర్థమున వచ్చు కత్తెయను ప్రత్యయము కర్తృశబ్దమునుండి పుట్టిన దని నమ్మువారికిఁ జెప్పఁజాలను గాని ప్రకృతికి శుద్ధనిప రీతములు విస్తయజనకములు నగునట్టి తదృశములందు విశేషించి కానరావు. అట్లున్నచో నట్టివి తదృశములు గావనియే చెప్పవచ్చును. కావునఁ దదృశము వ్రక్కత్యర్థమున కించుక యెడముగాఁ గూడ నుండు ననుటకుఁ బ్రయోగములు

గొన్ని లభించినంతమాత్రమున నయినవానిని గానివానిని గూడఁ దద్భవము లనరా దనుటకే యింత చెప్పవలసివచ్చినది గాని మనబాసకు మే లొనగూర్చిన తద్భవములను దేశ్యములని సాధించుటకై కాదని యూహింపఁదగును. మఱి యుఁ బూర్వలక్షణకర్తలే యీతద్భవదేశ్యనిర్ణయమునఁ బొరపడి యున్నారనుటకుఁ గూడ నొకనివర్చన మరయుఁడు. మంచెల్ల వాసుదేవకవి తనవైకృత్యం ద్రికలోఁ బైశాచీభవములను జూపుచు నందు నెలపు, పైరు, శబ్దములను గూడఁ జేర్చెను. ఇవి శబ్దరత్నాకరమున దేశ్యములుగా నున్నవి. ఇట్లే కేతన, అప్పకవి మున్నగువారు గూడఁ దద్భవములుగా నిరూపించిన వానిని మఱికొందఱు దేశ్యము లనుటయు వారు దేశ్యము లన్నవానిని మఱికొందఱు తద్భవము లనుటయుఁ గూడఁ గలదు. కావునఁ బ్రకృత్యర్థాదులను మున్నుచెప్పినట్లుగాఁ జక్కఁగాఁ బరిశీలించి తద్భవనిర్ణయము సేయుట యుచిత మని నాయభిప్రాయము.

ఇక దేశ్యస్వరూపమునుగూర్చి మిక్కిలి విపులముగా వ్రాయఁబడి యున్నది గాని వ్యవధి చాలకపోవుటచే నాస్రకరణము కడపటిమాటలను మాత్రమిపుడు విన్నవించుచున్నాను.

దేశ్యమునుగూర్చి తనవికృతివివేకమున సభర్షణచార్యుఁ డిట్లు ప్రశంసించియున్నాఁడు:—

“భాషేయ మమితా దేశ్యా తత్ర చిత్రస్వభావయక్

తచ్చిత్రతాతు ద్రష్టవ్యా పూజ్యపాదనుభాషితే.”

ఈసుభాషితము దేశ్యనీతికావ్యమైనను లేక లక్షణగ్రంథమైనను నందు మనోహరమయిన దేశ్యప్రసంగ ముండుననుట కనుమానము లేదు. అయిన నేమి? సుభాషితమున దేశ్యచిత్రత చూడఁ దనెడి యధర్వణుని యుపదేశమునఁ గూడ మన కిపుడు చందమామఘటికయే నిజమైనది. కాని యతఁడు భాషనుండి వేటుచేసి దేశ్యము నిట్లు పొగడుటచే నిది తప్పక కావ్యరచనకుఁ గూడఁ దగినంతటిదై యుండు ననెడియభిప్రాయము మాత్రము సిద్ధపడకపోదు.

ఇట్టిదేశ్యమునఁ గొంచె మెచ్చుగా మూఁడువేలపదము లుండు నని యిప్పటి శబ్దరత్నాకరాదులవలనఁ దెలియంగలదు. అంతరించిన వెన్నుండునో యూహింపఁజాలము. మన్ను, మట్టి, పొలము, మేఱ, పిల్ల, గొట్టె, కాకి, ముఱ, గువడములు తద్భవము లనియే మనము విశ్వసించినచో సర్వజనవ్యవ

నట్లే కదా? ఇంత యేల? మానవజాతిసామాన్యవాచకపదము దేశ్యమునఁ గానరాదు, మానిసి యనెడితద్భవమే యిందులకు గతియయినది. దీనిచే నైన దేశ్యములు గొన్ని యడుగంటిన వని తెలియకపోవునా? ఇందుల కొకయదా మరణ మరయుఁడు. అన్తు - నీరు - ఇవితద్భవము లనియే యొప్పికొందము. ఇందు మొదటిది దేశమంతట నాబాలగోపాలము వాడుకలో నున్నను దేశ్యరూపియన తల్లిగూడ మిగిలియున్నది. కాని నీటిని దెల్పు దేశ్యపద మేది; అప్పుడు వారు చూడనివానికిఁ బేల్లెట్లు వచ్చు ననుకొంద మన్నను నీరు చూడని ప్రాచీనదేశీ యులుండిరా? అగ్నినిప్పు మొదలగువానిలో, అగ్నిని నిప్పు, బట్టను గుడ్డ, కడ వను ముంత, యంటికొని వచ్చినట్లుగా నీటితోఁ గొట్టికొని వచ్చిన దేశ్యపదమే కానరాదు. దీనింబట్టి చూడఁగాఁ దద్భవములు దేశమున నలమికోను కాలు మున నార్యులవలెనే యిందలి పాతకాఁపులును వానినే వాడుచు పచ్చటంజేసి కొన్ని దేశ్యములు మెల్లమెల్లగా జాతీయుండు నని తోచకమానదు. కావున లోకవ్యవహారమున కత్యంతావశ్యకము లయిన విషయములలో నెందెందుఁ దద్భవపదము మాత్రమే కనఁబడుచున్నదో యందందు ముందున్న దేశ్యపదము లోపించియుండునని యూహించుటకు ముందుగా నది తద్భవ మగునా కాదా యని విచుర్చించుట మాత్ర మత్యావశ్యకము.

ఇది యిట్లుండ దేశ్యములో నన్యదేశ్యములు గొన్ని కలిసి యున్నవని యర్థాచీనలక్షణములనలనఁ దెలియుచున్నది. అందు కావు తవరలవంటి యనాం ద్రనర్ణయక్తములు నుమారు, సెబాను మున్నగు నాంద్రవర్ణయక్తములును స్పష్టములే కాన వాని చర్చతోఁ బనిలేదు. ఇఁకఁ దావి మోవిఁ బోలిస యాంద్రనర్ణయక్తములను గుఱించి ప్రశంసింపవలసియున్నది. వాగనుశాస నాదు లన్యదేశ్యప్రశంస చేసినట్లు కానరాదు, గాని, వారితరువాతివారు వేని నన్యదేశ్యములనుగాఁ బరిగణించిరో యవి భారతములోఁ గనఁబడుచునే యు న్నవి. కావున నట్టివి భారతరచనకుఁ బూర్వమే భాషలోఁజేరిన వనుట నిక్కము. కాని యన్యదేశ్యము లనఁగా నేమో యాలోచింతము. కేతనకవి,

ఆ. తత్సమంభు నాఁగఁ దద్భవంబన నచ్చ, తెలుఁగు నాఁగ దేశితెనుఁగు నాఁగ

గ్రామ్యభాష నాఁగఁ గల వైదుతెలుఁగులు, వేఱవేఱ వాని విస్తరింతు.

అని ప్రతినసలిపి యచ్చతెలుఁగు దేశితెనుఁగు భేదమున దేశ్యమును విభజించి యెల్లరకుఁ దెలియుపలుకు లచ్చతెలుఁగు లనియుఁ గొందఱకు మాత్రము తెలియుతెలుఁగు బలుకులు దేశితెలుఁగు లనియు నిర్వచించి దేశితెలుఁగు

నకు నూలుపదము లుదాహరించియున్నాడు. అప్పకవియును గేతనయభిప్రాయమున కనుగుణముగానే దేశ్యమును ద్వీవిధముగా విభజించి

గీ. ఆంధ్ర దేశపురస్థాయి లైనసకల, జనములకును మటుంగు లేశంబు లేక

తేటతెల్లమిగాఁబల్కుమాటలెల్ల, నవనిశుద్ధాంధ్ర దేశ్యంబులనఁగఁబరఁగు.

క. కేశవ! యాంధ్రులు నానా, దేశంబులయందు నిలిచి తెలుఁగులె తత్త

ద్దేశోక్తులంటఁ బలికిన, నాశబ్దము లన్యదేశజాంధ్రము లయ్యెన్.

అనుచుఁ దద్దేశ్యంబులకు లక్షణములు వ్రాసి రెండవజాతివానికి రమారమి యటువదిపదము లుదాహరించెను. ఇం దీతనిరెండులక్షణములను వానియదాహరణములను బరిశీలించినచోఁ గేతనాప్పకవు లేకాభిప్రాయు లైనట్లు స్పష్టపడఁగలదు. ఇందులకు వీరిరువురు నుదాహరించిన వెలది, తొయ్యలి, చెలి, బోటి, కౌను, వెన్ను, తావి, మోవి. మొదలగుపదముల యేకీభావమే ప్రమాణము. దీనివలన నాంధ్రవర్ణయ్యుక్తము లయినయన్యదేశ్యము లనఁగా నితరభాషలనుండి యిందుఁ గలిసినపదములు గావనియు, వీరుచెప్పినట్లుగా నితరదేశ్యములఁ గొంతకాలము నివసించి యిం దరుదెంచినతెలుఁగువారి తెలుఁగుమాటలనియు నవియే యిందలివారికిఁ గ్రొత్తవియై కొందఱకు మాత్రమే తెలిసెడి తెలుఁగుఁ బలుకులైన దేశితెలుఁగు లనియు గ్రహింపవగును. అన్యదేశ్యతత్వమిట్టిదగుటయే వాగనుశాసనాదులు దీని ప్రశంస యెత్తకపోవుటకుఁ గారణమయినది. ఇట్లాంధ్రదేశ్యములో నన్యదేశ్య మంతదృఢత మయినదే కాని వేఱు గా దని తెలిసికొన్నను మన మింతటితో నీప్రసంగము దాటలేదు. ఏమనఁగా? పైని చెప్పినట్లుగాఁ గేతనకవి చూపినదేశితెలుఁగులోని ఉవిడ, వేసలి, నాన మున్నగువానిని, అప్పకవి చూపిన యన్యదేశ్యాంధ్రములలోని బనరము, దురము, వేసవి మున్నగువానిని మనవైకృతదీపికా శబ్దరత్నాకరములు తద్భవములనుగాఁ జూపుచున్నవి. మరలఁ జూచితరా? తద్భవమహత్త్వమెంతవఱకుఁ బోయినదో? ఇవి దేశ్యము లని వారిమాట నమ్మఁదగునో తద్భవములని వీరిమాట నమ్మఁదగునో విద్వల్లోకమే నిర్ణయించికొనుఁగాక. కావునఁ బరిశీలంపక వర్గీయాక్షర సామ్యమాత్రమున నయినవానిని గానివానిని గూడఁ దద్భవము లనరా దనియు, నాంధ్రవర్ణయ్యుక్తము లని లాక్షణికులు చూపిన వన్నియు నన్యదేశభాషలలోనివిగాక యితరదేశ్యములనుండి వచ్చిన యాంధ్రుల తెలుఁగుపలుకులే యనియు విశ్వసించఁ దగు నని నాయభిప్రాయము.

తక్కువగా సగము తద్భవముల క్రిందను దక్కినది యన్యదేశ్యములక్రిందను
బోగఁ ద్రిలింగదేశ్యము మొదటికే మోసము వచ్చునుగదా?

కావున నోభాషాభిమానులారా! వ్రాలతేలికయు వీనులవిం దగు నుడి
కారమునో దేనె లోలుకు పలుకుబడియు గలిగి, యెల్లదేశభాషలందు లెస్స
యనిపించుకొనునట్లుగా నెల్లనుగుణసంపదయందును దేవవాణి నోటినుండి యూ
డిపడినట్లుగాఁ దత్తును తద్భవముల సాహాయ్యమును గాంచి యేడవశతాబ్దినాఁ
టికే గ్రాంథికస్థితికి వచ్చినట్లుగాఁ గానవచ్చుచున్న మనత్రిలింగదేశభాష యొక
స్వతంత్రభాష యనియుఁ గాలక్రమశమునఁ గొంతకాల మడుగంటియుఁ బిదప
సంస్కృతప్రాకృతభాషల చెలిమిచేఁ గౌరవస్థితికి వచ్చిన దనియు, నీనత్యము
నాధారముగాఁ జేసికొని యేదో యిసుమంత పోలికయున్నను లేకున్నను
గూడ నిందలిపదముల నెల్లఁ దద్భవములను గాఁ బరిగణించుట యుచితముగా
దనియు, దద్భవములను నన్యదేశ్యములను నిర్ణయించునట్లునఁ బరస్పరవిరుద్ధ
ములుగా నున్నపూర్వలాక్షణికుల వ్రాతలనే కేవలము విశ్వసించక యర్థసం
దర్భాదులఁ బరిశీలింపవలయు ననియు మనవిచేయుచున్నాఁడను.

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

శ్రీశ్రీ.

నెల్లూరు బ్రతికాప్రచారము.

౧. “నెల్లూర్ పైయోనియర్” (Nellore Pioneer) అనునది పత్రికా ప్రపంచమున నెల్లూరు వెలసిన ప్రథమపత్రికాపుత్రికగఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇయ్యది గతశతాబ్దపు టరువదియవదశకాంతమున సంబెరుమాళ్లయ్య దంపూరి నరసయ్య యనునిద్ర తాండ్లయభాషాసాహితీధురీణులచే నింగ్లీషునఁ బ్రవర్తింపఁ బడుచుండినది. ఈప్రవర్తకు లిద్దఱును, కలెక్టరుకచ్చేరి యుద్యోగులైనను నాకా లపు సర్కారుకట్టుదిట్టములలో నీకాలపు చట్టముల సరళి లేనందున వారిద్దఱు నాపత్రిక సాగింపఁజాలిరి. ఈపత్రికావిజయ మేపాటిగనుండెనో నిర్ణయింపఁ దగుసాధనసంపత్తి లున్నమయినది. ఆకాలమునను నెల్లూరుమహాజను లీయద్య మమున కపేక్షిత మగునాదరాభిమానములఁ జూపనందున సంవత్సరావధిలో నయ్యది నశించె నని యప్పత్రికావ్యాపారమును సాక్షాత్తుగ నెఱిగినమాన్య లొకరు చెప్పిరి. దీనిప్రతి యోకపైన లభింపలేదు.

ప్రవర్తకవ్యాహములోని సంబెరుమాళ్లయ్య సబుమేజిస్ట్రేటుపదవి నంది యుండె నఁట. దంపూరి నరసయ్యయన్ననో, యాయనకు వార్తాపత్రికాప్రచార ముగ్గుపాలతో నలవడినటులున్నది. నెల్లూరు పయోనియ రుదయించుకాల మున వీరు నెల్లూరు కలెక్టరాఫీసులో ట్రాన్సులేటరుగ నుండిరఁట. వీరు పుట్టి పెరిగినది మద్రాసు. చిన్నతనమున మద్రాసులో నుండఁగ “నేటిపు అడ్వా కేటు” (Native Advocate) అను నాంగ్లేయపత్రికను సాగించుచుండిరి. అద్దాని జాలించి క్షీణింపఁగ నున్నప్పుడు శ్రీవేంకటగిరిమహారాజు రాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రుల వారికి ఇంగ్లీషు ఉపాధ్యాయులుగ వెంకటగిరి చేరిరి. అచటఁ గొంతకాల ముం డినపిదప నప్పటికలెక్టరుగారు వీరివిద్యాకుశలతకు మెచ్చి వీరిని కలెక్టరు ఆఫీ సులో (ట్రాన్సులేటరు) ద్వీభాషిగఁ జేర్చికొనిరి. అటనుండి స్కూళ్ల డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టరుగఁ జొరియిరి. అదియు నస్థిరమై తిరుగఁ జెన్నపట్టణముఁజేరి ౧౮౮౧ ప్రాంతములఁ “వీపిల్లుచైండు” అను లోకహితకర మగునింగ్లీషువారపత్రిక

కాలక్రమగతముగ స్థాంతరమున మఱియొకవార్తాపత్రిక నంటి వీరిప్రశంస తిరుగఁ జేయఁబడును.

౨. నెల్లూరు పైయోనియరు, అంతరించినపిదప రివిన్యూసంబంధ మగు నెవ్వయో కొన్ని ప్రకటనల నెల్లూరి రివిన్యూ ఉద్యోగు లెవరో సాగించు చుండి రని పదంతి గలదు గాని యద్దాని నిశ్చయింప నలవిగా కున్నది.

౩. విద్యార్థి కల్పభూజము:—౧౮౮౨-౮౩ ప్రాంతములలో ఉల్లిగొండము రామచంద్రరా వనునాంధ్రునండితు లొకరు “విద్యార్థి కల్పభూజ” మనునన్వర్థ నామ మగు తెనుఁగుపత్రికను బ్రకటింపుచుండిరి. వీరును జిల్లూరికలెక్టరాఫీ నులో నుద్యోగులుగ నుండిరి. రాజకీయోద్యోగలక్ష్మి, పాండిత్యప్రాధిమ, వైద్య నైపుణ్యము, యాగపద్యమున వీరి నాశ్రయించి యుండె. వీరు పద్యములఁ జదువునరళి యతిమనోహరముగ నుండెను. పాఠకోత్తమలక్షణము లెవ్వగలవో యవి యన్నియు వీరియందు స్ఫుటములయి యుండెను. ఈకల్పభూజ మాంధ్ర భాషాసంజీవిని కెన యగును. వైలి సొంపుగనుండును. గతి ప్రాధముగనుండును. వీరు వాదకుశలురు. ఈకల్పభూజమును పెన్నేటిగడ్డన చిరజీవి కాఁజాలక పోయెను.

౪. అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి:—కల్పభూజము పునరావృత్తిరహితపదవిఁ జెందినపిదప ౧౮౮౪-౮౫ ప్రాంతములలో శ్రీరామచంద్రరావుగారియభిమతు లగుపూండ్ల రామకృష్ణయ్య చింతామణినా నొప్పునముద్రిత గ్రంథ చింతామణిం దెలుఁగుప్రపంచమున సవతరింపఁజేసిరి. రామకృష్ణయ్య కేవలము స్వయంకృ షిచే నాంధ్రమున నిరూఢమగు సాహిత్యమును గడించెను. జన్మచే గోలఁదిగ నత్తివాఁడైనను బుస్తకముఁజదువునపుడు నిరంకుశధారగఁ బఠించును.

ఈపత్రిక యెన్నఁడును లోకమునంతయు నాపరింపవలయు ననుడంబ నృత్తి కెగయక యణఁకువ గలదియై కొలఁదిపాటి పరిధిలో నిమిడియుండి య ద్భుతచర్యఁ జూపినది. “ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వరవిజయవిలాస” మనునన్తమ లక్ష్యలక్షణనిధి యీపత్రికాముఖమున వెడలినది. ఇంకను హరిశ్చంద్ర నలో పాఖ్యానము లోనగున నేకప్రాధకావ్యముల నీచిన్నిపత్రిక క్రిమిదప్తమై నిర్మూల ముగాకుండ రక్షించి లోకమున కర్పించినది; లోకము నర్పించిన దనినను జెల్లును.

మహాపండితులును గవులునగు మండపాక. పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారును మహాపాధ్యాయ శ్రీవేదము వేంకటరాయశాస్త్రికవిపండితులు నీపత్రికోప

విలేఖకులుగ నుండి భాషావిషయముల నీసత్రి కా “మయూఖములఁ” జర్పించుచుండిరి. శ్రీవేంకటరాయశాస్త్రిలవారి యాంధ్రక్షీర్తి కీసత్రిక యొకముఖ్యకారణము. క్షీర్తిశేషులగు శ్రీవేంకటగిరిమహారాజు శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రబహదరువారి కీసత్రికయందును దశ్యువర్తకునియందును సత్యంతాభిమానముగలిగియుండెను. రామకృష్ణయ్యగారు చరమస్థితిలో స్మృతిదప్పి యుండినటులు విని యవుడును శ్రీవారు కొంత న్రవ్వసహాయముఁ జేసి “శ్రీవేంకటగిరిరాజు గారుపంపినా” రని దిక్కులు పిక్కటిలునట్లు ముమూర్షువునకుఁగూడ శ్రవణగోచర మగునట్లు పెద్దధ్వనితో వారిచెవిలోఁ జెప్పుమని యాజ్ఞ చేసిరి. ఈ య. గ్ర. చింతామణి యిరువదినశ్చరము లాంధ్రసరస్వతి సుస్థరించి తదధిపతి నిర్వాణమున దానును గీర్తిమూర్తిం జెందినది.

ఈపత్రికావ్రతులును దత్పరస్పరముగఁ బ్రకటితములగుగ్రంథములును నిపుడును లభింపఁగలవు.

తిక్కన విఖ్యాతి కాకరమగునెల్లార వెలసిన యీచింతామణి సమకరించియే కాఁబోలు సన్నయనంటిన రాజమహేంద్రమును “చింతామణి” నొకదానిఁ గొంతకాలము వెలిపుచ్చినది.

౫. వార్తాదర్శిని:—రామకృష్ణచింతామణి వైదుష్యము నీనుచుండ నర్థానర్థపరిజ్ఞానాదర్శ మగువార్తాదర్శిని యనువారపత్రిక ౧౮౯౩ ప్రాంతములఁ బొడసూపెను. ప్రథమప్రవర్తకుఁ డగు తాములూరు వెంకటరమణయ్య దీని నాతిస్ఫూర్తి విజృంభితముగ నడపుచుండెను. అతఁడు స్త్రీజరు పదమునంది గూడూరుఁ జేరిన వెనుక ప్రవర్తకత్వము చేఁబూనిన నేలటూరు కృష్ణమాచార్యుల యాజమాన్యమున నది యుచ్చదశకు వచ్చినది. తుదకు నిజమన నిష్ఠురము ప్రాపించి వార్తాదర్శిని ౧౮౯౬ రున నార్తింజెందె. జీవద్దశలో జానపదమున కత్యంతహితముఁ జేయుచుండె.

౬. వర్తమానతరంగిణి, న్యాయబోధిని:—కొంచె మించుమించుగ వార్తాదర్శిని తోడి సమకాలీనముగ బుచ్చిరెడ్డిపాలెములో వర్తమానతరంగిణియు వంగవోలునందు న్యాయబోధినియు బయలు వెడలినవి.

విద్యావినోది యగు బెజవాడ పట్టాభిరామరెడ్డి యాజమాన్యముక్రిందఁ దరంగిణి యుప్పొంగినది. ఆంధ్రాంగ్లభాషలఁ దేజిన బెజవాడజాలకృష్ణారెడ్డి పత్రికాధ్యక్షుఁడు. సంస్కృతాంధ్రవిదులగుకుందూరు వరదాచార్యులు యడ

ఇట్లు సన్నివేశములతో సంపన్న మయ్యను నాపత్రిక ౧౮౯౪ లోఁ బ్రారంభ మయి ౧౮౯౬ వత్రిక్రమించి జీవించలేకపోయెను. రెడ్లును జారులును గలసి యుద్యమించిన యీపత్రిక యిదానీంతన బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరవ్యవస్థా సామరస్యమున కొకయాధారముగఁ జేసికొననగును.

2. శారద:-తరంగిణీప్రశమనమున బుచ్చిరెడ్డిపాలెముననే దొడ్లవేంకటరామరెడ్డి యాజమాన్యమున శరచ్చంద్రప్రభతో “శారద” యంకురించెను. అభిమానము చాలమినో యభినివేశము శ్లథమగుటనో ‘శారద’ యచిరకాలమున నస్తమించె.

తరంగిణీశారదల నుపక్రమింపఁగలిగిన వైదువ్యదార్థ్యోపేతులగు బ్రాహ్మణేతరులచే నలంకృతమై యుండినరెడ్డిమండల మిపు డెట్లున్నది?

౩. న్యాయబోధిని:-నర్తమానతరంగిణితో వంగవోలున నుదయించిన న్యాయబోధినియుఁ బ్రశంసింపఁబడియె. ఇయ్యది వ్యవహారాశ్చక్రమై విలసిల్లెను. ఆపత్రికాప్రవర్తకు లగుకోవల్లి వేంకటరమణరా వాండ్రలోకమున కపరిచితులు గారు. న్యాయబోధిని ౧౮౯౩-౯౫ సంవత్సరములలో నుండినటులు దెలియుచున్నది.

మందారమంజరి:-దీని యనుంగుకూన “మందారమంజరి”. ఇయ్యదియు వంగోలునంద యుదాహృత వేంకటరమణరావుగారిచేఁ బ్రవర్తితమగుచుఁ బని తనముననే క్షీణించిపోయినది.

నెల్లూరఁ బత్రికాప్రచార మనుచో వంగవోలు పత్రికల కేటియవకాశ మనునాశంక పొడమఁ గలదు. ఆకాలమున వంగవోలు నెల్లూరునకు యశానరాజ్యస్థానమునఁ బ్రకాశించుచు నుత్తమాశయముల నెల్లూరినుండి కొనుచుండెను. నెల్లూరును వంగవోలును నాకాలమున బింబప్రతిబింబన్యాయమున నుండినవి. అట్లు వంగవోలు మాతృపార్శ్వమునుండి బలాదాకృష్యమాణయై భ్రంశశ్లేశమునఁ గుండి యెట్టకేలకు వైరాగ్య మవలంబించి సమానప్రతిపత్తి నుండిన గుంటూరితో సాపత్న్యమనుభవించుచున్నది. భావస్థిర మగుజననాంతర సాహృదముంబలె నెల్లూరు వంగవోలును మఱవనొల్లదు.

౯. రోమకాథాలికు పేపరు:-“వారాదర్శిని” సమకాలీనముగ నెల్లూరి రోమకాథాలికు మిషనువా రొకవారపత్రికను దెలుఁగునఁ బ్రచురించుచుండిరి. ఇందు ముఖ్యముగ మతవిషయములును వినోదవిషయములు నుండెను. దీనినామరూపములు మృగ్యములయినవి.

౧౦. వాగ్వల్లి - భారతి:—శతాబ్దసంధియందు నెల్లూర “వాగ్వల్లి” యు “భారతి” యు నాత్మకూరుతాలూకా కలువాయినుండి “యానందదాయిని” యు విద్యాప్రపంచము నలంకరించినవి.

వాగ్వల్లి ౧౮౯౯ సం॥ జనవరియందు కొమాండూరు వేంకటరామా నుజశర్మప్రాచునఁ బ్రారంభింపఁబడి ౧౯౦౨ లోఁ గొంతవఱకు జరిగి పాఠక పోషణచాలక నిలిచినది.

చెన్నపట్టణమునఁ బ్రకాశించుచుండిన “శశిలేఖ” వాగ్వల్లియంకుర మున కవకాశ మిచ్చె. శశిలేఖవాగ్వల్లుల సాహచర్యమొల్లని “సూర్యలోక” మొందు చెన్నపట్టణమున బయలు వెడలె. సూరి + ఆలోకము, సూర్య + ఆలోక మని దీని విగ్రహ మనేకవిధములుగఁ జేయఁబడుచుండెను. “సూర్యలోక ము” న “శశిలేఖ” నిస్తేజస్కము కాఁగల దని యొకయుద్దేశము. సూర్యలోక భీషణమున “వాగ్వల్లి” వాడి శుష్కించి నశించు ననియు మఱియొక యుద్దేశ మని తజ్ఞులు చెప్పుకొనుచుండిరి. సూర్యలోకోద్దేశ మేపాటి నెఱవేఱినదియు నిర్ణయింప నలవిగాదు.

ఆనందదాయిని ౧౮౯౯ సం॥ జనవరిలోఁ బ్రారంభమయి యానందవత్స రాంతములోపల నంతమొందినది. ప్రకృతకాలమునఁ గడవలోఁ బండితులుగ నుండు జనమంది శేషాద్రిశర్మ దీనికిఁ బ్రవర్తకులుగను పాటూరు వీరంరాజుగారు మేనేజరుగను నుండిరి.

౧౯౦౦ సం॥ జనవరిలో నాంధ్ర వాల్మీకి వావిలికొలను సుబ్బరాయకవీం ద్రులు “భారతి” ని నెలకొల్పి కార్యాంతరాసక్తులయి ౧౯౦౧ సం॥ జనవరిలో విరమించిరి.

వాగ్వల్లి - ఆనందదాయిని - భారతీ పత్రికలు విద్యాప్రచారమున విలసిల్లినవి.

౧౧. ఆంధ్రభాషాగ్రామవర్తమాని:—నెల్లూరఁ బత్రికాప్రచారప్రథ మాచార్యు లగుదంపూరు నరసయ్య ౧౮౯౨-౯౩ ప్రాంతములఁ జెన్నపట్టణము నుండి నెల్లూరికిఁ దిరుగ వచ్చి యిచ్చట స్థావరము కుదిర్చికొని ౧౯౦౦ సంవత్సరమున “ఆంధ్రభాషాగ్రామవర్తమాని” యను నొకచిన్న తెలుఁగు వార్తాపత్రికను ప్రారంభించిరి. ఇది ముఖ్యముగఁ బల్లెటూళ్లకును నచ్చటి జనమునకు నుద్దేశింపఁబడినది. పల్లెటూళ్లరైతు లనేకులు తమకష్టముల నీ పత్రికాముఖమునఁ దెలుపుకొనుచుండిరి. పాఠకాదరము చాలమిని బ్రవర్తకుని

వార్ధక్యమువలనను నియ్యదియు శైశవముననే యంతరించినది. జీవించియుండిన కొలఁదికాలమున జనోపయోగములగు పలువిషయము లిందుఁ జర్చింపఁబడుచుండెను. ఇది ముఖ్యముగ నెల్లూరుతాలూకా కోడూరుగ్రామము కొఱ్ఱై పుట్టినది.

౧౨. హిందూబాంధవి:—దేశసేవాదీక్షం గొనిన చతుర్వేదుల వేంకటరాఘవయ్య ౧౯౦౩ ప్రారంభమున “హిందూబాంధవి” యను నొకతెలుఁగు పత్రికను సాగించిరి. వీరు పత్రికాప్రచారమున ననుభవము కొంత సంపాదించి యటుపై స్వంతమున నీపత్రికం బెట్టిరి. పరాశ్రయమునం దత్యంతానర్జీవిశ్వాసములు లేనివా రగుటచేతను స్వాశ్రయబలము చాలమిని యథాపూర్వముగఁ బాఠకాదరరాహిత్యముచేతను నీపత్రికయుఁ గరకాలజీవి కాఁజాలకపోయెను. వేంకటరాఘవయ్యగారిపుడును నెల్లూరునందు స్వారాజ్యపక్షమునఁ బాటుపడుచున్నారు.

౧౩. వైశ్యా-లాయలిస్టు:—క్రీశేషు లగునుంకు నారాయణస్వామిసెట్టిగారు ౧౯౦౬ లో వైశ్యోన్మధరణదీక్షతో ‘వై శ్యా’ యనువార్తాపత్రికను సాగించిరి. ఆకాలమున వంగదేశవిభాగమువలన దేశమున రాజకీయవేషము ప్రబలముగ నుదయించెను. శ్రీ సెట్టిగారు ప్రభుత్వపక్షమువారై తమపత్రికకు లాయలిస్టు (Loyalist) అను నన్వర్థనామకరణముఁ జేసి ౧౯౦౮-౦౯ సంవత్సరములలో నెట్టకేలకుఁ బత్రికను జరుపుచుండిరి గాని యింతలో ప్రెస్ ఆక్టు అనుముద్రణశాసనము పుట్టుటవలన దీర్ఘలోచనపరు లగుటచేఁ దమపత్రికను నిలిపివేసిరి. శ్రీ సెట్టిగారు పసితనమున బి. యే. పరీక్ష నిచ్చి నెల్లూరిలో నుండిన F. C. M. పాఠశాలకు ౧౯౨౨ ప్రాంతములఁ బ్రథమసహాయోపాధ్యాయులుగ వచ్చిరి ఉపాధ్యాయత్వమున నుత్తము లని ఖ్యాతిఁ జెందిరి. వీరి ధైర్యస్థైర్యము లసామాన్యములు. మతబోధయే ప్రధానాంశముగఁ గలకై స్తవపాఠశాలపైఁ గినుకఁ బూని వీరు నెల్లూరిలో హిందూపాఠశాలను నిర్మించిరి. ఆపాఠశాలయే దినదిన ప్రవర్ధమానమై యీనాఁడు వేంకటగిరిరాజుగారి కాలేజియనుపేరఁ బ్రకాశించుచున్నది. వీరుపాధ్యాయత్వమును ౧౯౨౯ ప్రాంతములఁ జాలించిరి. అయినను వీరిని జనసామాన్యము “బీయే నారాయణసెట్టిగారు” అనియే వ్యవహరించుచుండిరి. వీరుపాధ్యాయత్వము వదలిన వెనుక నెల్లూరిలో స్త్రీడరుగనుండి యచ్చటినుండి శ్రీ వెంకటగిరి సంస్థానమునకు దివాంజిగారై యచ్చటిరాజ్యభారమును శ్లాఘ్యముగనిర్వర్తించి పెత్తనమునఁ దిరుగ నెల్లూరుఁజేరి పైని

జెప్పిన వైశ్యా-లాయలిష్టులఁ బ్రకటించి ౧౯౧౫ సంవత్సరమునఁ గీర్తిమూర్తి నలంకరించిరి.

౧౪. భవాని:—కొంచె మించుమించుగ “వైశ్యా” సమకాలీనముగ “భవాని” పత్రిక యొందు దాదాపు రెండుసంవత్సరములకాలము విలసిల్లుచుండెడిది. ఈపత్రికాప్రవర్తకులగు మంగు వేంకటరామానుజరావుగారు వైష్ణవ పక్షపాతులగు గోల్కొండతెగవారుగ నుండినను భవునిరాణికి “వైష్ణవి” యని యుఁ బేరుండినందునఁ గాఁబోలు “భవాని” నామమునుసహించి దానిం దమ పత్రికాపుత్రికానామధేయముం జేసిరి. రామానుజరావుగారు బహుశ్రుతులు. లోకానుభవజ్ఞులు. పత్రికానిర్వహణమునకుఁ జాలినవారు. తెనుఁగున గొప్ప సాంశిత్యము గలవారు. ఇట్టివారి యుద్యమమయ్య నెల్లారిపాఠకుల సంకుచితాభిమానమును వికసింపఁజేయ నసమర్థమై “భవాని” యగుట శివసాయ జ్యముఁ జెందినది.

౧౫. స్టూడెంటు మేగజైన్:—నెల్లూరు హైస్కూల్లవిద్యార్థులు కొందఱు ౧౯౧౨-౧౩ సంవత్సరములందు “స్టూడెంటు మేగజైన్” (Students Magazine) అనునొక మాసపత్రికను ఇంగ్లీషునఁ బ్రకటింపఁ గలిగిన విద్యార్థులు గలవారుగ నుండిరి. వారిలో నొకరగు బిరుద్దవోలు ప్రసాదరావు గారిప్రశంస నెల్లూరిపత్రికాప్రకరణమునను గాననగు.

౧౬. నెల్లూరుపత్రిక:—అంతటఁ గొంతకాలము మాటునుడఁగియుండి హోమునూలు స్వారాజ్యసంవిధానములు వ్యాపింపఁదొడంగిన కాలమునఁ దిరుగ నెల్లూరుప్రాజ్ఞులు గొందఱు పత్రికాప్రచారముం దలపెట్టుకొనిరి. అది యటునిటు నూఁగి తుద కెట్టెట్టులో ౧౯౨౦ సం॥ ఫిబ్రవరి ౧౪-వ తేదిన “నెల్లూరుపత్రికా” రూపమున బహిర్గతమయినది. పత్రికాస్వరూపత్వములఁ దెలిసికొనఁ గోరిన కొందఱు తదవతారప్రతిజ్ఞాప్రయోజనములపైఁ బ్రవర్తకులతో వైకళ్యాభావముం జెందఁజాలరైరి. అచిరకాలములోనే యీపత్రికగూడఁ గన్నులుమూసెను.

ప్రకృతమున వేంకటగిరిలో మ॥శ్రీ॥ నెమలి సుబ్బరావుసంతులుగారు “విద్యాభివర్ధని” యనునొక తెలుఁగుమాసపత్రికను బ్రచురించుచున్నారు. వీరు శ్రీవేంకటగిరిరాజమందిరమున నుండుకుమారవర్గమునకు విద్యాగురువులు (tutor) గ నున్నారు, వీరు విజ్ఞులు. తెలుఁగున గొప్ప సాహిత్యపరులు. విశేష మగుసాహిత్యపాఠము గలవారు. చదువరులు; సులభముగ గ్రహింపఁదగు

తేట. తెనుఁగున వినోదములగు విషయములను బురాణోపాసకధలను నీతిమత విషయములను వ్రాయుచుందురు.

మఱియుఁ గావలిలో మ॥ బ్ర॥ పిన్నమరాజు వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు గడచిన నవంబరునుండి “వర్ణాశ్రమధర్మసంస్థాపనము” అను పేర నొకతెలుఁగు మాసపత్రికను బ్రకటించుచున్నారు. శర్మగారు రాంధ్రగీర్వాణములందుఁ బ్రవేశము గలవారు. జ్యోతిషసిద్ధాంతమునఁ బ్రవీణులు. వీరు స్వయముగ నొక పంచాంగమును గుణించి ప్రకటించుచున్నారు. వీరిపత్రికయందు వర్ణాశ్రమ సంస్థితింగూర్చియు* వైదికవిషయములం గూర్చియుఁ జర్చించుచుందురు. వీరు కావలి తాలూకా కచ్చేరిలో గుమాస్తాగానుండి పెంపకావొంది వైదికమతా సక్తులై యున్నారు.

ఈవిచారముయొక్క నీతియేమి? యేఁబదిసంవత్సరములలోఁ బదునెనిమిది పత్రికాపుత్రికలఁ గనిననెల్లూరు నేఁ డనపత్యురాలయి దైవ్యముగనున్నది. నెల్లూరివార్తల నితరపత్రికలకు వ్రాసిన సవి శేషమున వెలువడుటలేదని విలేఖకులు కొఱఁత వెట్టుకొనున ట్లేర్పడినది. స్వంతపత్రికలు వర్ధిల్లఁజేయు సభిమానము నాదరము నెల్లూరి నెఱజాలకు లేవు. పరాశ్రయము తృప్తికరముగ లేదు. ఈస్థితిఁ గారణ మాలోచింప నిచటివా రేపనినైనఁ బూనికతోఁ జేయఁగల మనోబల దేహబలములు గలవారు కారని తోచుచున్నది. సులభసాధ్యము లగునాటకకంపెనీలవలె వార్తాపత్రిక లాడి పాడి జీవింపఁ జాలవు. దృఢప్రయత్నము స్థిరప్రతిజ్ఞ యన్యూనాభినివేశము సర్వతోముఖవైశారద్యము పత్రికా ప్రవర్తనకుఁ గావలయు. అత్యుష్ణప్రదేశ మగుటచే గాఢదీక్ష దుస్సహమై యంతటంతట శ్లథమై తిరుగఁ దలయెత్తి కొలఁదికాలము ప్రవర్తించి మరల మూనమై పోవుచున్నది. ఇది గడ్డతీరు కాఁబోలు.

తెన్నిసకాగారి లోటర్స్ యీటర్సు (lotos eaters) వలె నేవిషయమునందును గాఢప్రవేశము లేక మైమై నంటియునంటనటులు వర్తించుట సుకరముగఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇప్పటి హిందూదేశస్థితినిబట్టి ప్రతిపెద్దయూర నొకవార్తాపత్రిక యున్న బాగుగ నుండు ననిపించుచున్నది. ఏయూరఁ జూచినను రాజకీయప్రశంసలు మొం డగుచున్నవి. ప్రజలభావములు మాటుచున్నవి. అచటనచట సంకఠిండు సదున్యాయములు. బహిఃప్రకాశము లగుటకుఁ దగినంత సంవిధానము కేసు ఇట్టిసంవిధానము వార్తాపత్రికలమూలముననే కావలయు.

నెల్లూరు ప్రజాసూన్యము కాదు. ధనసంపద చాలియున్నది. మనుష్య బలమునకుఁ గొఱతలేదు. పత్రికాప్రవర్తనకుఁ గావలయు విషయసామగ్రియు బుద్ధియుక్తులును గలవారు లేరనఁదగదు. ఇన్నిసంపదలుండియుఁ బత్రికయే లేదనఁ బ్రత్యుత్తర మెట్టిదిగ నుండునో? గణదోషముల నెన్నఁ బనిలేదు. జనపతిహితకర్తృత్వమా లేక జనపదహితకర్తృత్వమా పత్రికామత మనియు విచారింప నక్కఱలేదు. పూనికతోఁ బనిచేయు ధీరుఁడు లేఁ డని చెప్పవలసి యున్నది.

దీని కెట్లు ప్రత్యుత్తరము పుట్టునో చూతము.

పంగోలు వేంకటరంగయ్య.

